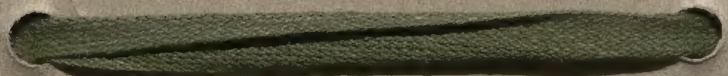

s. 52 i 54

~~Stw.~~ Dopis na l.

Kraków 13. 10. 1908

1 – Liungia, 7. 8. 08

8 ✓ " 11. 8. 08

13 ✓ " 12. 8. 08

15 ✓ " "

17 ✓ " "

21 13. 8. 08

Opis 25, 26, 28, 29–32 14. 8. 08

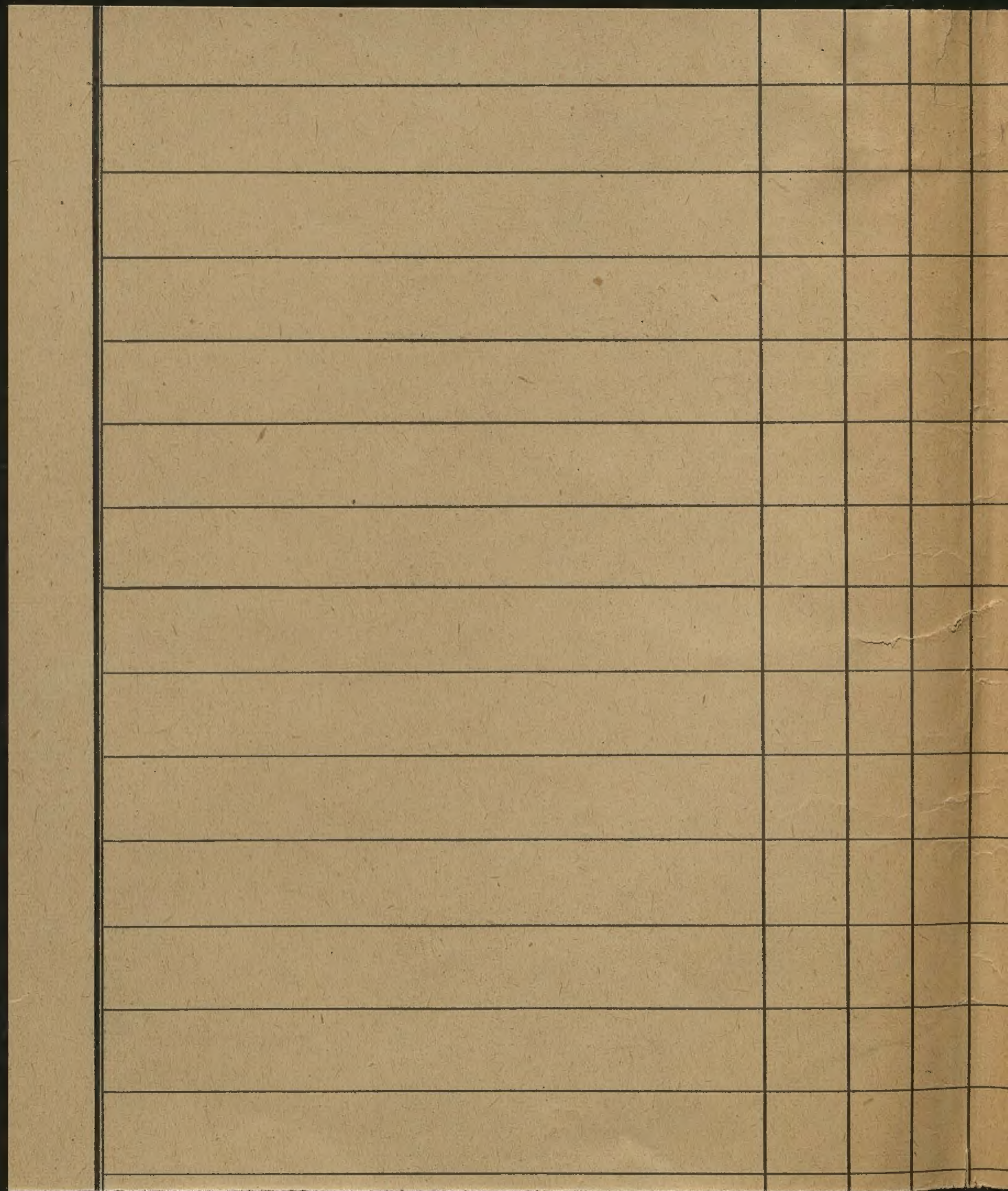

1 1.

1. Über Text und Verfasser des Hitopadeśa. Inaugural-Dissertation ... von Johannes Hertel. Leipzig 1897. Str. 40.

Autor polemizuje z Petersonem, biorąc w obronę edycję Schlegla, a Petersonowi zarzucając niedokładność. Tekst Petersona dlatego tylko bardziej zbliżony do pierwotnego tekstu Hit., że Peterson miał lepsze i dawniejsze rękopisy, ale jego wstęp i uwagi pozostawiają b. wiele do życzenia. Krytycznego wydania Hit. dotąd niema, możemy się więc na razie jedynie tylko opierać na komentarzu Schlegla-Lassena. Inne wydania drukowane nie mają żadnej wartości krytycznej. Źródłami Hit. są z jednej strony pol. recc. Pañcatantry, z drugiej zaś nie Kâmandaki, ale nieznany zbiór bajek. Rękopisy Hit. są wszystkie mniej lub więcej interpolowane i zepsute; najwierniejszy tekst ma N. Wszystkie rękopisy wykazują jedną tylko recenzję. Późniejsze teksty wykazują wpływy tekstów Pañc. i Pañc. ornat. Autor zwał się Nârâyaṇa. Na str. 25 nn. Hertel obszerniej rozwodzi się o stosunku Hit. do południowej recenzji Pañcatantry. W późniejszych pracach autor doszedł po części do innych wyników.

Lucsyce, 7. 8. 08.

2.

2. Über die Jaina-Rezensionen des Pañcatantra von Johannes Hertel. Leipzig 1902. (Abdruck aus den Berichten der philologisch-historischen Classe der Königl. Sächs. Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig. * Gesamtsitzung beider Klassen am 23. April 1902). Str. 23–134 = 112.

* LIV, Heft 2.

I. W znanych dotąd recensjach Pañc. znamy 2 grupy: a) Somadeva, Kshemendra, zaginiony przekł. pahlavī (reprezentowany przez stary przekł. syryjski) i SP (południ. rec.); b) północne recenzje: textus simplicior i t. ornatior, z których pierwszy, a może i drugi, później uległy różnym przeróbkom. Od t. simpl. powstała recenzja Ananty. Grupę a) cechują: ~~mniejsza~~ znacznie mniejsza liczba powiastek, znacznie mniejsza liczba strof i dysproporcja między pojedynczemi księgami, zwłaszcza nadzwyczajna krótkość 4. i 5. księgi. Guṇāḍhya nie czerpał z jednolitego dzieła w 5 księgach, imię autora ~~bowiem zapewne pierwotnie nie Vishnuśarman, ale Devaśarman (prawdopodobnie, cf. Debaschirim).~~ Mańkowski niesłusznie twierdzi, że u (Kshem. i) Somadevy nic się nie wiąże z Pañc., coby się z niem wiązało w późniejszych tekstach sanskryckich. Guṇāḍhya prawdopodobnie miał przed sobą pojedyncze zbiory bajek; dzieło jednolite miałoby lepszą dyspozycję i nie miałoby wymienionej już dysproporcji. Wstępu

imię Króla Debascherim (Devaśarman) może być synonimem str. 26. ? Vishnuśarmana, który w pkr. recc. mógł powstać z Devaśarmana dawniejszego tekstu.

pierwotnie nie było (str. 24 n.).

2 3.

II. O grupach północnych recenzyj. J. Hertel ZDMG, tom 56. Jedna zawiera liczne dodatki i ma po części styl napuszysty, druga zmienia ramę (3. księgi) i inaczej grupuje bajki w ks. 3. i 4.[x] Różnice te w późniejszych rękopisach częściowo się zatarły, bo obie recenzje wzajemnie na siebie wpływały.

[x] przenoszę nie-które z 3. ks. do 4.

H. korzystał z rękopisów hamburskich H, J (zawierających t. simpl.) berlińskl. rękl. A, rękl. K oraz z dwu najdawniejszych z bibl. Deccan College Bh (dwie ręce, a więc 2 części Bh[1] i Bh[2]; Bh[2] ma datę samvat 1442 = 1386 po Chr.) i bh (samv. 1468 = 1412 po Chr.). Oba te rękopisy są dżinistyczne. Najdawniejsze rękopisy mają tekst zgodny i zawierają text. orn. H. porównuje S. (simpl.) i O. (orn.) szczegółowo. H. przypuszcza, że S. i O. powstały ze wspólnego wzoru, którego tytuł był pañcâkhyânaka, który już był nītiśâstra, a różnił się od pierwowzoru Guṇâḍhyi i syr. przekładu: somadeva ma strofy, których nie mają inne recenzje, albo mają je na innem miejscu; to samo da się powiedzieć o przekł. syr. i o SP. (tu zamieszcza H. szczegółowe wykazy). SP. powstało z tekstu różnego od wszystkich innych. O. nie jest rozszerzeniem S., ale oba mają jedną wspólną podstawę, bo tekst nieraz dosłownie identyczny, oba mają całe grupy strof jednakie, a w obu 5. księga jest identyczna. Redaktor O. czerpał z kilku recenzyj.

III. Obie północne recenzje są dżinistyczne. Za tem przemawia 5. księga (w obu identyczna). H. cytuje

4.

in extenso powiastkę o Kalaku i Vyantara (str. 63 nn.). Treść 5. Księgi w S. i O. z pewnemi wyjątkami zupełnie zgodna, a ta 5. Księga różni się w tych dwu recenzjach bardzo od wszystkich innych (Som., H., syr.), które między sobą prawie dostatecznie się zgadzają, jak to H. szczegółowo wykazuje, zestawiając treść w tych 3 recenzjach z jednej strony z treścią w S. i O. Historję o dwu mordercach mają S., O. i H. (tu bardzo niezręcznie przyczepioną), a także Kshem. Historja ta jest džinistyczną, może przeróbką buddhystycznej, a redaktorem jej był nie Digambara, lecz Švetâmbara, a w H. jest ona zapewne także pochodzenia džinistycznego (siddhapurusha = siddha, t. j. Jina). Antibramińską jest powiastka S. V, 4, O. V, 3; są w S. i O. jeszcze inne ślady antibramińskie lub džinistyczne, a więc przynajmniej S. ~~jest~~ ma za autora Džainę.

Tę historję ma także Śâr. ß, a Śâr. przecie jest rec. bramińską!

IV. Kolophon rękopisów A i bh stwierdza, że orygiNał obu tych rękopisów napisał mistrz (sûri) Džainów im. Pûrnabhadra z polecenia ministra im. Soma. Pûrnabh. był redaktorem całego O.

V. Historja o Kalaku pod postacią Vishnu znajduje się w O. i S., w innych recenzjach niema jej. H. podaje jej tekst podług H i T, a także podług rękopisu T Simhâsanadvâtrimśikâ, ale nie było jej w pierwowzorze A i O., co H. przytacza dowód, lecz O.

zaczerpnął ją z S. H. szczegółowo porównuje treść tej powiastki w S. i O. i dochodzi do wniosku, że O. zawiera przeróbkę S. a zapewne i innych źródeł. Redaktor S. wciągnął ją do tekstu Pañc. Jest to satyra na boga Vishnu, a więc autorem czy redaktorem nie mógł być bramin, był nim Dżaina. Wszystkie późniejsze rękopisy S. zmieniają zakończenie w sposób bardzo niezgrabny, tak że pierwotnie szczypięcie Vishnu w tej powiastce był ośmieszonym. Autorem zatem S. był Dżaina. Na str. 117 poprawka do ZDMG. 56, 297.

VI. Recenzje dżinistyczne (północne) Pañc. powstały między r. 950 a 1300 po Chr.

VII. Recenzje te, zwłaszcza S., były bardzo rozpowszechnione. Z nich czerpały późniejsze zbiory bajek jak Vetâlap., Sukasaptati, Dvâtrimśatputtalikâ. „Pûrṇabhadra, pupil of Jinapati sûri (+ Saṃvat 1277 [= 1220 p. Chr.]) composed śrî-Kritapuṇnyacharitra." Notatka z Ind. Ant. 1894. Inna notatka zdaje się podawać rok Saṃv. 1255 = 1198 p. Chr.

O trzeciej recenzji dżinistycznej zamieszcza H. notatkę Leumanna. Zawiera ją rękopis[x] B. Mamy recenzję buddhystyczną p. t. Tantrâkhyâna i dżinistyczną p. t. Pañcâkhyâna. Obie wyjmują pojedyncze powiastki z ramy, ale dżinistyczna recenzja zachowuje porządek powiastek, choć przestawia porządek poszczególnych ksiąg Pañc.

[illegible] 9. 8. 08.

x berlińskiej

zob. str. 29 tej pracy, gdzie wymieniono Hit. IV, 6.

3. Eine vierte Jaina-Recension des Pañcatantra. Von Johannes Hertel. ZDMG, tom 57, str. 639–704 = 66.

4. Meghavijayas Auszug aus dem Pañcatantra. Von Johannes Hertel. Aus der Zeitschrift des Vereins für Volkskunde in Berlin. Heft 3. 1906. Str. 249–278 = 30.

Obie te prace traktują o tem samem. W pierwszej analizuje H. recenzję dżinistyczną Pañc. p.t. Pañcākhyānoddhāra, której autorem jest Meghavijaya. Powstała ona w r. 1659 albo 1660 w mieście Navaranga. Rękopis jest z r. 1690 (Saṃvat albo Vikrama 1747). Megh. czerpał głównie z rec. Pūrṇabhadry (O.), ale i z innych źródeł, m. i. z nieznanej metrycznej recenzji Pañc. i z text. simpl., natomiast nie czerpał z Hit. Recenzja ta zawiera niektóre nieznane dotąd bajki, inne znane po części w dawniejszej recenzji, dużo strof, których nie mają inne recenzje Pañc. H. podaje szczegółową analizę tej recenzji, a całe ustępy, powiastki i strofy odmienne zamieszcza in extenso. Na str. 692 poprawka do ZDMG. tom 56, str. 307.

Rękopis Bühlera z bibl. India Office w Pūṇa (No. 90).

Pañc. przerobione przez Dżainów bardzo wśród nich było rozpowszechnione, podobnie jak i inne zbiory bajek. Dawny bramiński oryginał Pañcatantry dał się odszukać, ale we właściwych Indjach ~~zaginął~~ oryginał ~~Pañc.~~ zaginął.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fragmentach
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], z i
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
do [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] 254 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] nie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] i nie [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nr.
255: [illegible] WZKM. XII 269 nn. ([illegible] [illegible] [illegible] [illegible])
([illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Abh. d. [illegible]
[illegible] [illegible] phil.-hist. Kl. 22, [illegible] XXII [illegible]
59 [illegible]) Nr. 256: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Nr. 417 [illegible] [illegible] [illegible]
w [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] i [illegible] [illegible] [illegible]. Nr. 258:
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Nr. 250: [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
o [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] formy, [illegible] 4 [illegible]
270: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] 1888.

2.

5. [illegible] WZKM. 17, 345–350 = 1.

6. [illegible] WZKM. 18, 130–131 = 2.

[illegible]

[illegible] dnia [illegible]

[illegible] Valem [illegible]

[illegible] i w tamtych [illegible]

miejscu. [illegible]

i [illegible]

Daniem [illegible]

zachodzie. Ale [illegible]

[illegible]

w jednym mowie [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Ursprung der [illegible] Dramas, und [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] die Lösung der Katastrophen lautet der technische Ausdruck [illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
also werden alle [illegible]
Nicht werden Tonarten [illegible]
[illegible]
[illegible]
bei der Lektüre [illegible]
[illegible]
[illegible], aber nicht durch einen, sondern
durch verschiedene [illegible]
[illegible]
des ind. Dramas. [illegible]
ist [illegible]
[illegible]
[illegible] des mittelalterl. Dramas [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] in Jahr 1505 [illegible]

[illegible]

[illegible] Vikeland,
[illegible] 9 [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] yāna-
[illegible]
[illegible] Cittavi-
[illegible] 9 [illegible] nadami
ristami, [illegible]
[illegible] Vit. Vrcca Di 9 mamy [illegible]
[illegible] i w E i [illegible]
wszystkie zawierają óorzemy pierwotniejszą re-
[illegible]
[illegible]
[illegible] zestawienia [illegible].
Na razie niema nadziei rekonstrukcji [illegible]
pierwotnego M. Mūdy [illegible] a ABC zajmuj[ą]
EF miejsce pośrednie. [illegible] bardzo [illegible]
a autor tej recenzji z [illegible] [illegible]
się ze swym pierwowzorem jak Meghavijaya z [illegible]

16.

[illegible] s. 84–86 [illegible] : [illegible] Sp. [illegible] [illegible]), [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) [illegible] I–V [illegible]

[illegible], [illegible]

10. Über das Tantrākhyāyika, die kaschmirische Rezension des Pañcatantra. Mit dem Texte der Handschrift Decc. Coll. VIII. 145. Von Johannes Hertel. Des XXII. Bandes der Abhandlungen der philologisch-historischen Klasse der Königl. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften N^o^ V. Leipzig, bei B. G. Teubner. 1904. — [illegible] S. V–XXVIII. Text S. 1–94. [illegible] S. 95–146. [illegible] S. 147–151 [illegible] S. 152. [illegible] [illegible] S. [illegible]. [illegible] [illegible] S. 155–[illegible] [illegible] S. 15.

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ausdrucks. Tantrākhyāyika [illegible]
sich früher nur in ihnen fanden. Bickell 5,21
= [illegible] wird
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
doch [illegible]
[illegible]
[illegible] verhältnismäßig ur-
[illegible]
[illegible]
im Wortlaut die [illegible] Abweichungen [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]* [illegible] war eine Tabelle mit dem
Erzählungsinhalt der 4 ältesten Quellen: Tan-
Pahl., SP. u. Pan. (Tantr.). Die übrigen Rec.
gehen auf Originale zurück, die noch nicht
so weit [illegible] 2
Hss. [illegible]

*[illegible]
[illegible] Tan.
I, 3. 7. 12. [illegible] 364.
und V, 1 bei Kosham.
15 [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
u. der Inhalt der [illegible]
Weibern von [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] (aus [illegible]
[illegible]) [illegible]
eine neue Bearbeitung [illegible]
Fragment in [illegible] (II, 39). [illegible]
hat 5 Bücher, aber Titel [illegible]
dann die [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

Bemerkungen: [illegible] – 95: [illegible]

[illegible] – 97. [illegible] u. Ostern, weist nichts auf [illegible] Quellen hin als [illegible] alte [illegible]

[illegible] – S. [illegible] S. 65, 4 – 67. – [illegible]

[illegible] – 107. [illegible] und Hit. II, 130. – 109: [illegible] und Hit. – 115. [illegible] Interpolation [illegible] – 123. [illegible] 17, [illegible] f. – 127. interpolirtes [illegible] – 139: [illegible] –

[illegible], 12. 8. [illegible]

22.

[illegible]

[illegible] 1917. Nr 1–78.

[illegible]

[illegible] miał [illegible]

[illegible]

12 23.

[illegible] * [illegible]
[illegible] III, [illegible]
[illegible] III, [illegible] IV [illegible]
[illegible] IV, 1 [illegible]
[illegible] Kolem. [illegible] Tantr.
[illegible] bardzo
[illegible]
[illegible] Na str. 15 m. H.
[illegible] równoległe ustępy [illegible] III. [illegible]
według Jav. Syr. H., Vit. Pun. i Simpl.,
[illegible] w drugiej [illegible] według Jav.
Som. Kolem, [illegible] Vit. Pun. i Simpl.
III, 10 (mająca [illegible], podaje H. in extenso [illegible]
[illegible] to właśnie
[illegible] Kolem. [illegible] Pierwszy ustęp
równie [illegible] druga rec. Tantr. str. 22: Vit.
IV, 13 (niema jej w H.). Na str. 23 [illegible] IV, [illegible]
in extenso; z niej czerpał Kolem. Na str. 25
IV, 1 (bajka o [illegible] in
extenso, [illegible] źródło Kolem. Następuje uzu-
pełnienie do [illegible]. Osc. [illegible] jest
[illegible] od Publ., czczeń dawniejszą. [illegible]
[illegible] jest [illegible]
[illegible] zie [illegible]
[illegible] 2 ki [illegible]
Kolem. ([illegible] r. 1200) [illegible]
[illegible] Simpl. [illegible]

* p. uwagi 4, 10.
II, str. 36 n. u
Kolem. uwzględ-
ne równie przez
Tantr. II, 5. Na-
tomiast nie dało
się przedtem [illegible]
skąd Kolem. wziął
III, 10; IV, 1, 3 i
V, 2.

[illegible] ale [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Jean [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible]
[illegible]

[illegible] zu den [illegible] Centum et [illegible] [illegible]. Studien zur vergleichenden Literaturgeschichte. Herausgegeben von Dr. Max Koch. 5. Band. Heft I. Berlin. Verlag von Alexander Duncker, 1905, S. 130–131 = 2.

Mowa tu o [illegible] [illegible] [illegible], str. 131, [illegible] [illegible] H. [illegible]. [illegible] [illegible] przekład niem. i [illegible] przekład [illegible] Koromandy. — Str. 130: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] „im ganzen und grossen" [illegible] [illegible]. [illegible] „zu einigen [illegible] ursprünglicher, zu andern weniger ursprünglich, als die [illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]." [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ZDMG. 56, [illegible]-[illegible]. WZKM. 16, 269-2[illegible]; [illegible]-295; 298-334. 17, 193-2[illegible]. — Da ich [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Übersetzung des Ver-[illegible] [[illegible]] mit einer Einleitung über alle [illegible] Fassungen werde ich geben, wenn ich alle [illegible] handschriftlichen Materialien durchgearbeitet habe."

[illegible], 14.8.06.

13. Joh. Hertel: Jāt. 59, 60 und Pañcatantra II, 69 ff. ZDMG. 60 (1906) S. 399-401.

"[illegible] den von Benfey angenommenen buddhistischen Ursprung der Pañcatantra-Geschichten glaubt heute ... wohl kein Verständiger mehr." Bei Vergleichung [illegible] [illegible] Parallelen mit dem Pāli-Jātaka zeigt sich die Pāli-Prosa meist minderwertig. Vgl. Lüders, Die Jātakas und die Epik ZDMG 58. Ein Beispiel auch Jāt. 59 u. 60 (Variante von 59). In 59 stimmt Prosa nicht zur Gāthā, denn in der Prosa ist vom [illegible] die Rede, in der Gāthā vom [illegible]. In 60 tritt in der Prosa ein Muschelbläser auf, aber 60 [illegible] 59. Die Strophe findet sich in einer [illegible] wieder, in Pūrṇabhadras Pañcatantra II, 69. [illegible] [illegible], aber die Erzählung eine andere [illegible] Viehdiebe [illegible]. Vermutlich gehört [illegible] zu [illegible] [illegible]. An

[illegible]

[illegible]

[illegible] 19. 27 ff. [illegible]

[illegible]

[illegible] 11. 1. 24.

14. Die alte Pañcatantra-Erzählung [illegible] [illegible] Zeitschrift des Vereins für Volkskunde in Berlin, Heft 2. 1920. S. 149–153 = 8.

Die [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Hindostani kein [illegible] Ausgabe des Pañcatantra [illegible] [illegible] [illegible] Einleitung u. 5 Büchern [illegible] Politik für Prinzen um 200 v. Chr. in Kaschmir von einem [illegible] geschrieben, der nach der Einleitung [illegible] Von [illegible] Original [illegible] in Bearbeitungen [illegible] dien. Aus einer [illegible] stammen Som., [illegible] T. (üb. von [illegible]), O. [illegible] Pūrṇ. (üb. von R. Schmidt) sowie [illegible], aus dem Pl. u. Pūt. geflossenen Stücke von diesem [illegible] in Kaschmir [illegible]

[illegible] : Tantr. α ([illegible]) und
[illegible]
[illegible]. [illegible] im Tantr. α
[illegible], im Tantr. ß [illegible]
und [illegible]; α [illegible] auf einen [illegible]
[illegible] zurück. [illegible]
[illegible] einige [illegible]
[illegible]
[illegible] in andern [illegible]
[illegible]
[illegible] ([illegible] Auszug aus dem
15. Jh.) ist [illegible]. Wie
die Urfassung, so sind [illegible]
u. [illegible] und S. u. O.
([illegible]) die im n.-w. Indien entstanden sind.
S. [illegible]
[illegible]
geschrieben 850-1199. Aus S., aus Tantr. ß u.
[illegible], [illegible]
geschrieben [illegible] Pūrṇ., um 1200 eine Tantram
zusammengearbeitet. [illegible] gleichfalls
die [illegible] also [illegible]
[illegible]. [illegible]
[illegible] S ist aber [illegible]
[illegible]
[illegible] erst [illegible], wenn er [illegible]
ist. [illegible]

[illegible] für d. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] die H. aus Tirols [illegible]
Sie findet sich [illegible]
[illegible] Quelle [illegible]
lässt die Fassung der Tirols für die ursprüngli-
che, aber [illegible] wie, [illegible] d. Tiro-
[illegible]
seinem Inhalt [illegible]
S. 154: ursprüngl. Titel der Pariser Handschrift,
Tirols [illegible]. Die Titel der [illegible]
[illegible] erläutert. Das Original [illegible]
[illegible] I 430 ff., [illegible] die
[illegible] Originale Quelle ist. Das Ergebnis [illegible]
fügt, dass die vervollkommnete Form [illegible]
die ältere ist, [illegible]
nicht so unlogisch, denn [illegible]
gehen, u. das [illegible]
[illegible] Verhältnis [illegible]
[illegible]

15. Johannes [illegible]: Die das Meer [illegible] Vögel. Aus der Zeitschrift des Vereins für Volkskunde in Berlin, Heft 4, 1900. S. 426 u. 427.

15
29.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] und die [illegible] von [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mit der [illegible] [illegible] ([illegible] u. [illegible]), dann [illegible] [illegible] und [illegible] [illegible] [illegible], die wir aus den [illegible] und [illegible] Versionen [illegible] [illegible], bereits im [illegible] [illegible] den Weg nach Europa [illegible] und von christlichen Erzählern zu einem neuen Ganzen umgebildet und verbunden wurde." [illegible] [illegible] [illegible] der [illegible] richtig, weil die [illegible] in der [illegible] die Episode von der [illegible] des [illegible] nicht enthält. [illegible] [illegible] [illegible] und den Zusatz „mit einem [illegible]". Zum Beweise, dass [illegible] geändert ist, zitiert H. in [illegible] Übersetzung den einzigen [illegible] [illegible] nach dem Tantrākhyāyika. Da mir [illegible] [illegible] nicht [illegible], [illegible] mir auch ein [illegible] nicht [illegible] [illegible].

Lüders, 1?.?.?.

16. Was bedeuten die Titel Tantrākhyāyika und [illegible] [illegible] [illegible] Hertel. WZKM. 20, 81–?? = ?.

17. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ist nicht [illegible] sondern [illegible]

[illegible]

Ausspruch [illegible]

[illegible]

[illegible]

18. [illegible]
[illegible] = [illegible]

19. Joh[illegible] [illegible]: [illegible]
[illegible] = 3 [illegible].

[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ×[illegible] × [illegible]
[illegible] vordem Kap. (vergl.) [illegible]
[illegible] S. 185:
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] gerade [illegible]
[illegible] verschiedene [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Nr. 2 [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] und
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
790 und [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
wird.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] abgegrenzt [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] und durch abzuteilung [illegible]
[illegible]
[illegible] Die Einleitung zum
[illegible] findet sich in den [illegible]
[illegible]
[illegible]

Leipzig, 14.2.42.

20. Über einen [illegible] Texten aus [illegible]

ZDMG. Bd. 1906 S. 780–801 und 51 (1897) S. 18–22 [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible] Fassung existiert
[illegible]

[illegible]

[illegible] Erzählungen [illegible]
[illegible] nennt [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] geben. Die ζ-Strophen [illegible] ursprünglich ist, beweist I, 13 [illegible] Erzählung und die [illegible] von ζ in I, 14 (Weber als Visionär). ([illegible] war ein Buddhist, hat aber die Erz. aufgenommen). Ferner [illegible] 2; I, 6, 7 [illegible] 13. 12. 22, 23. 25. 27 [illegible] II [illegible] 2. Die [illegible] von ζ scheinen ursprünglichen zu sein, [illegible] Quellen von S. [illegible] ζ bietet ein wichtiges Argument zur Bestimmung der Heimat des Pañc. (die Heimat des [illegible] Kaschmir). [illegible] Pañc.-Text verbreitet im [illegible] Ostindien, sowie in Ceylon (ein [illegible]) und in Nepal* (ein Exemplar bekannt) dagegen [illegible] das [illegible] in [illegible]. Die [illegible] Tantr. hat sich in Kaschmir [illegible]. Die [illegible] über Nord-west- u. Centralindien verbreitet, [illegible] haben die jüngere Rec. des Tantr. benutzt, Verf. von S. noch eine andere, [illegible], gleichfalls auf ein Kaschmir-Original zurückgehende Rec. und auch volkstüml. Quellen. [illegible] Tantr. zu [illegible] Tantr. der [illegible]

* Hs. n.

38.

[illegible]

[illegible] 17 [illegible]

[illegible]

[illegible]

In ganzen Süden haben [illegible]

den Text [illegible] 19 [illegible]

kanonisirten, [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

von vollständigen [illegible]

[illegible]

[illegible] geht in [illegible]

[illegible], nur gibt [illegible]

[illegible]

auch aus einer [illegible]

[illegible] sind [illegible]

[illegible]

gewiß [illegible]

[illegible]

Heimath [illegible]

[illegible]

10.

22. Das südliche Pañcatantra. [illegible] Text der Recension β mit den Lesarten der besten Hss. der Recension α herausgegeben von Johannes Hertel. Bd. XXIV, No. V. Abhandlungen der philologisch-historischen Klasse der Königl. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften. Leipzig, bei B. G. Teubner, 1906.

Vorwort S. V–VIII. Einleitung S. XI–LXXXVI. Nachträge S. LXXXVII–XCVII. Text S. 1–60. Lesarten S. 63–116. Anmerkungen S. 117–135. Strophenverzeichnis, ~~[illegible]~~ Erklärung der Abkürzungen, Inhalt, Berichtigungen S. 135–140.

[illegible] * [illegible] sicherl. [illegible] ebenso hat [illegible] gerechtfertigt. Der Text [illegible] nicht [illegible] Formen [illegible] verständlich [illegible] des Sanskrit [illegible]

* r ist nicht mehr die 22. IV. 59 bezeichnete Hs., sondern ihr vorzügl. [illegible] Original von Pandit [illegible] der erste Druck der jüngeren Recension.

[illegible] [illegible] 4. Tod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] 5. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Fassungen, 8. [illegible] [illegible] 9. [illegible]
[illegible] [illegible], 11. [illegible] [illegible] Auszug aus d.
[illegible] [illegible] 12. [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] Fassung der
[illegible] (Rām[illegible] [illegible] u. [illegible]), 16.
[illegible] von 2. [illegible] [illegible] u. Lit.
14. [illegible], 15. [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible], 15. [illegible]. [illegible]
[illegible] sind 4, 5, 6, 10, 15; [illegible] [illegible] — also Lit.
[illegible] 7, 8, 9, 11, 12, 13 — [illegible] 17. Die
[illegible] [illegible] u. die andern gehen auf
[illegible] Fassungen zurück. —

Einleitung. [illegible] [illegible], [illegible] in Indien ist
nicht über das ganze Gebiet verbreitet; in Bengalen
[illegible] nur durch Lit. verbreitet zu
sein; nach den [illegible] [illegible] in den ersten Jahrh.
n. Chr. [illegible] [illegible] Auszug [illegible] [illegible];
der [illegible] [illegible] wenig, [illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] nicht [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
Zur Bestimmung des Alters der [illegible] hat man
[illegible] das Datum der [illegible] verwertet.
[illegible] [illegible] derselben mit der Entstehung [illegible]
[illegible] [illegible] als [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Fassung ([illegible] 21) [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Fassung [illegible] [illegible].

[illegible]
[illegible] wie [illegible] [illegible]
[illegible] Zwischen [illegible]
dung mit [illegible] [illegible]
man nicht zweifeln, also [illegible] gehört der [illegible]
des [illegible] Anfang [illegible] aller es ist
sehr unwahrscheinlich, denn [illegible] ent-
hält die [illegible] und [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
und [illegible] die [illegible]
zur Dichtung [illegible]
der Text [illegible]
seine Dichtung. [illegible]
wohl sicher [illegible] fand [illegible]
des Vf., also Entstehung [illegible]
weit unter [illegible]
bestimmten [illegible] entgegen [illegible]
ist echt, weil den [illegible] auf einem [illegible]
Blatt [illegible] die [illegible]
Tante [illegible]; andererseits ist in [illegible]
Anfang des [illegible] von allen [illegible] ab-
weichend, also geändert, aber [illegible] die [illegible]
in der [illegible] er ergänzte
selbst od. hatte [illegible] Text. Wenn
Einl. echt, so ist auch [illegible] die [illegible]
[illegible] haben alle [illegible]
der [illegible], die [illegible]
nur [illegible], was nach Meinung des [illegible]

ungewiss ist die [illegible] [illegible] u. die Be-
wunderung der politischen Thaten [illegible],
die Begeisterung der [illegible] für einen [illegible]
Gegenstand. Es ist möglich, dass das [illegible]
noch zu Lebzeiten [illegible] geschrieben wurde.
Der Anfang der [illegible] in der mongolischen
[illegible] [illegible] gut überliefert aber in seiner
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]. Da
[illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] geschrie-
ben war, so haben wir hier wirklich Fragmente
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] um 1200 [illegible], [illegible] ein [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
im Alterthume, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
verschiedene [illegible], [illegible] [illegible] in der [illegible]-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
1. u. [illegible] Quelle. [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
etwa 1380 [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
Die 2; beide gehen auf eine [illegible] [illegible] zu-
rück, die bereits [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]-
[illegible] [illegible] einige interpolirte [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] u. [illegible] abgesehen [illegible]
[illegible] den alten authentischen [illegible] [illegible] u.
[illegible] [illegible] für [illegible] [illegible]. [illegible]
ist das [illegible] [illegible] [illegible], dass ein [illegible] [illegible]

[illegible] Te[illegible]

[illegible]

II. Der [illegible]

[illegible] Von den [illegible] hatte

H. folgende: [illegible] T, [illegible] im ganzen 13 [illegible], die in 5 Gruppen [illegible]: α [illegible] K [illegible],

β FHOEJM, γ DG, δ T, ξ X. Im ganzen hat α den ursprünglichsten Text, aber [illegible] fehler- u. lückenhaft u. [illegible] am wenigsten K); eine Ausgabe nach α würde eine [illegible] heit ergeben; am ursprünglichsten [illegible]. Die [illegible] Text [illegible] keine grösseren [illegible] Gruppen FHO, EJM, [illegible] γ [illegible]

[illegible] gedruckten [illegible] [illegible] § [illegible] [illegible] Auszug aus [illegible] Annahmen für die Hs. des [illegible].

III. Verhältnis der [illegible] zu einander u. zu den anderen Recc. des Pañc.: a. [illegible] im Archetypos des SP. Eine Lücke ~~[illegible]~~ gemein. [illegible] ~~[illegible]~~ der Vorlage von Pahl. u. Simpl.* Zwei andere Beispiele von [illegible] im Archetypos Hitopad. [illegible] XXXVIII u. XL. — b. Lücke in der Vorlage des Archetypos des SP. Schlechte Lesarten in SP. ~~sind wie~~ u. [illegible] auf eine [illegible] im Archetypos aller [illegible] geschriebenen Pañcat. [illegible] zurückzuführen. — c. [illegible] im Archetypos des SP. führen zu geistlosen Lesarten; die Hss. mit den [illegible] sinnvollen [illegible] [illegible] von [illegible]. — d. [illegible] u. Unregelmässigkeiten in der Vorlage des Archetypos des SP. Sinnlose Lesart I, 57 geht auf die Vorlage des Archetypos des SP. [illegible] [illegible] st. jadah hat auch Hit. SP nach H. bereits [illegible] auszug aus dem N-W nach dem [illegible] [illegible] benutzte zum Hit. ein n.-W. Exemplar; [illegible] 115 steht vikramam für âkrandam; es [illegible] im Archetypos des SP. und dieselbe muss, wie [illegible] beweist, auch in Hss. dieser n.w. Fassung

* (S. XXXI. ff.

II, 25.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] die
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] LXVIII
[illegible] Ueber
[illegible] LXXII f. [illegible]
[illegible]
[illegible] von × u. I, 45
[illegible]
[illegible]
Sachen, die [illegible]
[illegible]
[illegible] Bei II, 5 ist [illegible] sicher [illegible]
[illegible]
[illegible] diesen
Text aufgenommen (S. LXIII ff.). sicher [illegible]
lich sind [illegible] des [illegible]
ler in I, 33; III, 14, [illegible] IV, 7. Wi [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] I, 32 ([illegible])
I, 115 (Simpl.) I, 153 [illegible] I, 145 ([illegible]).

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. Die [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] auf [illegible] [illegible]
auf [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
H. (d. LX [illegible] [illegible]) [illegible] [illegible]
Diese Fassung hat eine [illegible] in der [illegible] [illegible]
und eine [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in H. II, 2 [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] geschriebenen Texte hat [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in II c
die in [illegible] H., [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] auf [illegible]
[illegible] geschriebenen [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] nicht [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] der [illegible] [illegible] [illegible] LX
u. LXI. [illegible] [illegible] [illegible]
IV. [illegible] u. Einrichtung der [illegible]
Ausgabe. [illegible] u. [illegible] [illegible]
von [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Grammatik, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Texte im [illegible]. [illegible] [illegible] H. u. [illegible] einer [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible])

[illegible]

Nachträge. 1. [illegible]

[illegible] = [illegible]

[illegible]

[illegible] || [illegible]

[illegible] primo intrum [illegible] ||

[illegible]

20.

[illegible] mit [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Die [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

3, Neue [illegible] der N. [illegible]

Z ist eine [illegible]

von [illegible]

aber kann mit dem bekannten [illegible]

[illegible]

[illegible]

zichen ein ψευδεπίγραφον. [illegible]

[illegible]

4–5, [illegible]

Text, Lesarten, [illegible] zum Teil [illegible]

[illegible]

[illegible], 17. Okt.

23. [illegible] Constitution [illegible] 1902 S. 293-326 = 34.

24. Die [illegible] Johannsen [illegible] 269-274 = 6. 1902.

25. Johannsen [illegible] Ist die [illegible] 232-235 = 4.

26. Johannsen [illegible] 297-304 = 7.

27. [illegible] 17/1903. [illegible] 277-281 = 5.

28. J. [illegible] 211-218 = 8. [illegible]

29. Johannsen [illegible] 113-119 = 7.

30. Johannsen [illegible] 402-40[illegible] = [illegible]

31. [illegible] 4[illegible] = [illegible]

32. [illegible] Wiss. Koll. [illegible] 1902 [illegible] 401-40[illegible] = [illegible]

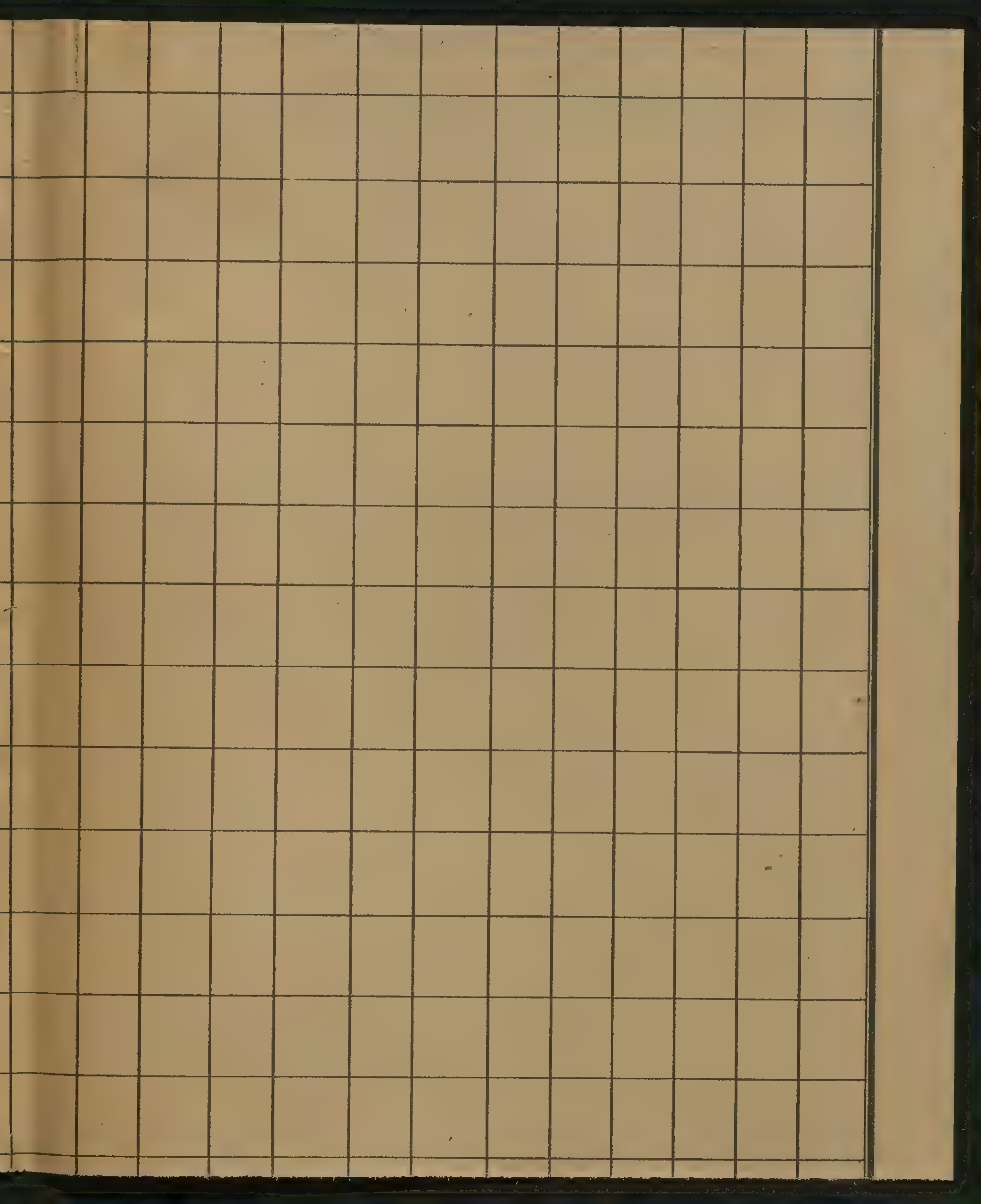

Osobne odbicie ze Sprawozdań Akademii Umiejętności w Krakowie, z Wydziału filologicznego za miesiąc październik 1908 r.

[Józef Trofiek]

Sekretarz przedstawia referat p. Prof. L. Mańkowskiego p. t.: *„O najnowszych wynikach studyów nad Pańczatantrą"*.

Pańczatantra jest sanskryckim zbiorem bajek, napisanym prozą, w którą wplecione są sentencye wierszem; składa się ze wstępu i pięciu ksiąg i ma charakter dzieła dydaktycznego, jest bowiem podręcznikiem polityczno-moralnym (*nîtiśâstra*), przeznaczonym dla synów królewskich.

Pierwszym, który temu dziełu poświęcił gruntowne studyum, był słynny Teodor Benfey. W dwutomowej pomnikowej swej pracy p. t. »Pantschatantra. Fünf Bücher indischer Fabeln, Märchen und Erzählungen« (Lipsk, 1859) dał on przekład niemiecki sanskryckiego tekstu Kosegartena (Bonn, 1848) i obszerną rozprawę o źródłach Pańczatantry i zawartych w niej bajek i powiastek, o kolejach, jakie to dzieło przechodziło, i o jego pierwotnej postaci. Z materyałów, którymi rozporządzał Benfey, wymienia referent prócz tekstu Kosegartena i rękopisów sanskryckich przekład arabski z 8-go wieku (Kalila i Dimna), który wypłynął z zaginionego przekładu na język pehlwi z 6-go wieku, wyciąg z Pańczatantry w dziele sanskryckiem Somadevy Kathâsaritsâgara z 11-go wieku i wreszcie południową recenzyę Pańczatantry, którą z narzeczy ludowych przełożył na język francuski i wydał ks. Dubois p. t. »Le Pantcha-Tantra, ou les Cinq Ruses«(Paryż, 1826). Krokiem naprzód w tych badaniach było odkrycie przekładu syryjskiego z 6-go wieku, które również zawdzięczamy Benfeyowi. Przekład ten, jak przekład arabski, opiera się na zaginionem tłumaczeniu w języku pehlwi, ale jest daleko od arabskiego wierniejszym. Wydał go w oryginale wraz z przekładem niemieckim i obszernym wstępem napisanym przez Benfeya prof. Bickell p. t. »Kalilag und Damnag« (Lipsk, 1876).

Do materyałów tych przybyły jeszcze z czasem dwa nowe dzieła: skrócona południowa recenzya sanskrycka, odkryta przez Burnella w roku 1872, a wydana przez Haberlandta w Wiedniu 1884-go roku, i obszerne dzieło Kszemendry »Brihatkathâmañjarî« z 11-go wieku, które podobnie, jak Kathâsaritsâgara Somadevy, jest skróconym przekładem zaginionego olbrzymiego zbioru bajek i powiastek, napisanego w narzeczu Paiśâcî przez Guṇâḍhyę w pierwszych dwu wiekach naszej ery p. t. Brihatkathâ. Dzieło Kszemendry zawiera również wyciąg z Pańczatantry, który, zestawiony z takimże wyciągiem Somadevy, pozwala odtworzyć postać Pańczatantry, jaką miała za czasów Guṇâḍhyi, to jest w pierwszych dwu wiekach po Chrystusie. We wstępie do wydanego z rękopisu przez referenta tekstu Pańczatantry u Kszemendry (»Der Auszug aus dem Pañcatantra in Kshe-

mendras Brihatkathâmañjarî«. Lipsk, 1892) starał się on przeprowadzić tę rekonstrukcyę, opierając się przytem i na południowej recenzyi i na przekładzie syryjskim.

Od tego czasu przez dziesięć lat dalsze badania nad Pańczatantrą leżały odłogiem. Dopiero od roku 1902-go podjął je na nowo młody uczony Dr. Jan Hertel, wyższy nauczyciel przy realnem gimnazyum w Döbeln w Saksonii. Powziął on, jak donosił referentowi w liście z 14 lipca 1902, śmiały plan przerobienia łącznie ze Schmidtem całego materyału odnoszącego się do Pańczatantry, i nad wykonaniem tego planu wciąż niestrudzenie pracuje. Pominąwszy tu poprzednie jego prace, jak przekład Hitopadeśa z roku 1894-go i rozprawę doktorską »Über Text und Verfasser des Hitopadeśa« z roku 1897-go, zaznacza referent, że od roku 1902-go ogłosił on około trzydziestu prac, przeważnie o Pańczatantrze. Prace te, drukowane w różnych czasopismach, zwłaszcza w »Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft« i »Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes«, obejmują, obok drobnych przyczynków i krótkich artykułów, cały szereg większych rozprawi poważnych rozmiarami książek. Niektóre z nich wymienione będą w toku niniejszego sprawozdania; tu tylko podnosi referent, że świadczą one o wielkiej sumienności i pracowitości autora, a także i o jego wybitnem uzdolnieniu filologicznem. Hertel rozporządzał tak bogatym materyałem rękopiśmiennym, jak żaden z dotychczasowych badaczy. Rękopisów sanskryckich Pańczatantry, które on w licznych swych pracach wymienia lub opisuje, a które znał w oryginałach albo też w odpisach zupełnych lub częściowych, naliczył referent przeszło 60. W tak obfitym materyale potrafił się Hertel zoryentować, potrafił rękopisy dokładnie zbadać i ugrupować, a żmudna jego praca doprowadziła go już w krótkim czasie do bardzo ważnych wyników, które tu pokrótce są streszczone.

Czem różnią się te wyniki od tych, do których doszedł Benfey? Oto najprzód Pańczatantra nie jest, jak to Benfey, a za nim inni sądzili, pochodzenia buddhystycznego, lecz była od samego początku dziełem bramińskiem, wisznuitycznem. Recenzye Pańczatantry zawarte we wspomnianych dziełach Somadevy i Kszemendry, odzwierciedlające Pańczatantrę w postaci dawniejszej, niż ta, którą nam przechowały znacznie późniejsze rękopisy, niczem nie zdradzają źródeł buddhystycznych. Jedyną recenzyą buddhystyczną — to Tantrâkhyâna, bardzo późny wyciąg nepalski z 15-go wieku; zresztą buddhyści uważali dzieła mające charakter *nîtiśâstra* za grzeszne (zob. niż. Nr. 9, 10, 11, 12). Przeciwnie, na bramińskie pochodzenie Pańczatantry wskazuje tak imię mniemanego autora Vishṇuśarman jak i imię króla w przekładzie syryjskim Debascherim, odpowiadające sanskryckiemu Devaśarman (2, 6). Gdyby Benfey był znał obecny materyał, nie byłby twierdził, że bajki greckie są źródłem dawnych bajek indyjskich Pańczatantry (10). Tak np. bajka indyjska o ośle bez serca i uszu jest oryginałem pokrewnej bajki u Babriusa, a nie odwrotnie. Bardzo słuszną jest uwaga Hertla, że zasada, której się trzymał Benfey przy rekonstrukcyi pierwotnej formy bajek, zasada, że forma mniej doskonała jest dawniejszą, o tyle tylko ma racyę bytu, o ile »niedoskonały« nie znaczy »nielogiczny«; nielogiczność bowiem nie pochodzi od wynalazcy, lecz wkrada się później przez brak zrozumienia u przerabiaczy (11) Zasługą Benfeya jest, że zbadał koleje bajek Pańczatantry poza Indyami, że dokładnie porównał recenzye semickie i dowiódł, że przekład syryjski, którego wy-

szukanie jemu zawdzięczamy, najbardziej do oryginału jest zbliżony, wreszcie, że dał nam poznać recenzyę południową. Natomiast nie zauważył on ważności wyciągu Pańczatantry u Somadevy i nie zbadał kolei Pańczatantry w samych Indyach (6). Koleje te do dziś dnia nie są należycie wyświetlone, choć do wyświetlenia ich bardzo się przyczynił Hertel, jak się to zaraz pokaże.

Zdaniem Hertla Pańczatantra pierwotna była dziełem wysoce wykształconego bramina i napisana poprawnym sanskrytem (16). Już najdawniejsze teksty sanskryckie mają bardzo kunsztowne strofy, więc o tem, by była pierwotnie napisana w języku pâli, jak przypuszcza Fritze, nie może być mowy (12). Co do rekonstrukcyi jej pierwotnego składu, to Hertel mało się różni od wniosków, do których doszedł referent w swej rozprawie. Zwłaszcza co się tyczy wstępu i pierwotnej liczby ksiąg, których według Benfeya miało być 12, Hertel, choć z początku innego był zdania, z czasem przekonał się, że wstęp jest autentyczny (6, 12, 13, 15, 16) i że pierwotna liczba ksiąg nie różniła się od obecnej (11, 14), jak to już przed nim twierdził referent. Mniej ważną jest kwestya, jak brzmiał pierwotny tytuł tego dzieła; w różnych bowiem tekstach napotykamy różne tytuły, jak Pañcatantra, Pañcâkhyâna, Tantrâkhyâna, Tantrâkhyâyika i t. d. Hertel oświadcza się za tym ostatnim tytułem (16). Ważnem natomiast jest objaśnienie wyrazu *tantra*, który we wszystkich prawie tytułach występuje. Wyraz ten zwykle biorą w znaczeniu »księga«, a Pañcatantra tłumaczą przez »pięcioksiąg«. Przeciwko temu zwraca się Hertel i słuszną robi uwagę że w takim razie tytuł oznaczałby tylko zewnętrzną formę dzieła, a z jego treścią nie miałby nic wspólnego. Dzieło to, jak wyżej powiedziano, jest podręcznikiem polityczno-moralnym, *nîtiśâstra*; otóż Hertel przytacza dowody na to, że *tantra* tu ma to samo znaczenie co *nîti*, które w języku południowo-indyjskim znaczy »mądrość, przebiegłość«, i że tytuł »Pañcatantra« najwierniej oddaje najdawniejszy przekład europejski Pańczatantry ks. Dubois, który tłumaczy go przez »les cinq ruses«. Przeciwko temu objaśnieniu Hertla wystąpił zrazu prof. Jacobi, ale bardzo prędko musiał mu przyznać słuszność (12, 13).

Co do ojczyzny Pańczatantry Hertel dochodzi do następujących rezultatów. Ponieważ odkryty przez niego najdawniejszy tekst Pańczatantry, o którym wkrótce będzie mowa, przechował się w Kaszmirze, więc tam należy szukać ojczyzny tego dzieła. Nie jest nią Bengalia, bo tam dziś jeszcze Pańczatantra jest nieznana i zastąpiona przez dzieło pokrewne Hitopadeśa; nie są nią Indye południowe (Dekkan), gdzie znano i znają dziś li tylko skróconą recenzyę południową, a kompletnego tekstu Pańczatantry nie było i niema. Na Kaszmir natomiast wskazują także dane zoologiczne w Pańczatantrze, gdzie tygrys tylko z imienia, a wielbłąd mało jest znany; oczywiście bowiem zwierzęta występujące w bajkach musiały mieć wspólną z autorem tych bajek ojczyznę (17). Co się wreszcie tyczy czasu powstania Pańczatantry, to Benfey jako *terminus a quo* oznaczył 2-gi wiek przed Chr., a *terminus ad quem* w pracy swej cofnął referent o kilka wieków, to jest do czasu, w którym żył Guṇâḍhya, czyli do pierwszych dwu wieków po Chr. Zdaniem Hertla zaginione dzieło tego autora dziś nie może już służyć do określenia daty Pańczatantry, odkąd (w roku 1893) odkrytym został trzeci przekład Guṇâḍhyi, Bṛihatkathâślokasaṃgraha Budhasvâmina. Dokładniejszą o nim wiadomość podał Feliks Lacôte (Une version nouvelle de la Bṛhatkathâ de Guṇâḍhya w »Journal Asiatique«, Paryż, 1906), który korzystał z dwu rękopisów. Hertel

miał w ręku trzeci rękopis tego tekstu i przekonał się, że nie zawiera on Pańczatantry, przypuszcza zatem, że i dzieło Guṇâḍhyi pierwotnie go nie zawierało. Natomiast stara się Hertel z samego tekstu Pańczatantry wysnuć wniosek o czasie jego powstania. Ponieważ pierwsza bajka pierwszej księgi Pańczatantry wspomina o budowie świątyni z drzewa, a w jednej z pierwszych strof wstępu wymieniony jest Czanakja (Câṇakya) z epitetem *mahat* »wielki«, Pańczatantra powstać musiała w czasie, gdy świątynie budowano z drzewa i gdy działalność polityczna tego męża, który był ministrem króla Czandragupty (Candragupta), zwanego przez greckich historyków Sandrokottos, była jeszcze w świeżej pamięci, a więc mniej więcej około roku 200 przed Chr. (16).

Z kolei przechodzi referent do omówienia poszczególnych recenzyi Pańczatantry. Do niedawna znano tylko następujące: wyciąg Somadevy, wyciąg Kszemendry, przekłady semickie, z których najwierniejszym jest przekład syryjski, tak zwany *textus simplicior* w wydaniu Kielhorna i Bühlera (pierwsze wydanie Bombay, 1868), *textus ornatior*, wydany w małej zaledwie cząstce przez Kosegartena w Gryfii, 1859, oraz dwie recenzye południowe: rozszerzoną w przekładzie z narzeczy ludowych ks. Dubois, i skróconą w wydaniu Haberlandta (Wiedeń, 1884). Nie wymienia tu referent wspomnianego już kompletnego wydania Kosegartena, mającego obejmować *textus simplicior*, bo, jak to wykazał Hertel w osobnej rozprawce (1), jest ono mieszaniną recenzyi *simplicior* z recenzyą *ornatior*, a w księgach 3-ej i 4-ej ma wprost *textus ornatior*. Recenzye te Hertel, po części na podstawie nowych rękopisów, gruntownie zbadał i należycie wyświetlił. I tak co do wyciągu Somadevy zaznacza on, że, choć jest odzwierciedleniem bardzo dawnej recenzyi, już zawiera zmiany pierwotnego tekstu, nieporozumienia i interpolacye (2, 6, 14, 16). Co do Kszemendry między innemi wskazuje na źródło, z którego ten autor zaczerpnął dziewięć dodatkowych bajek, a którem jest odkryta przez Hertla druga recenzya Tantrâkhyâyiki, o której później będzie mowa (6, 7). Co do przekładów semickich, niezmiernie ważnych dla rekonstrukcyi pierwotnej Pańczatantry, zaznacza, że już tłumacz, który z sanskrytu przekładał na język pehlwi, nie rozumiał tego, co się odnosi do indyjskiego prawa, religii, obyczaju i *nîti;* ztąd mamy w tych przekładach nieporozumienia i skrócenia (6). Tekst sanskrycki pierwszego tłumacza był kodeksem zbiorowym różnych autorów i prócz Pańczatantry zawierał jeszcze inne bajki (14). Co do recenzyi zwanej *textus simplicior*, wykazał Hertel, że jest ona recenzyą północną i dżinistyczną, to jest pochodzącą od sekty Dżainów (*jaina*). Recenzya ta powstała w czasie między rokiem 850 a 1200. Pod względem porządku i treści bajek najbardziej odbiega od pierwotnego tekstu, a redaktor jej czerpał z wymienionej dopiero co drugiej recenzyi Tantrâkhyâyiki, ale i z innych źródeł, to jest ze źródeł ludowych i z nieznanej nam odrębnej recenzyi północno-zachodniej (2, 6, 7, 11, 16, 17). Tak zwany *textus ornatior*, który słuszniej nazwaćby należało *amplior*, jest również północną recenzyą. Redaktorem jego był również należący do sekty Dżainów mistrz Pûrṇabhadra około roku 1200. Czerpał on także z drugiej recenzyi Tantrâkhyâyiki, z *textus simplicior*, z Kszemendry i z innych recenzyi, między niemi i ze źródeł prakryckich. Obie te recenzje dżinistyczne nie mają wspólnego źródła, lecz pierwsza jest jednem ze źródeł drugiej. Charakterystyką ich, to przewaga elementu dydaktycznego nad opowiadaniami; obie, rozpowsze-

chnione w północno-zachodnich i środkowych Indyach, wyparły dzieło pierwotne (2, 4, 6, 7, 11, 16. 17).

Recenzyę południową wydał, jak już zaznaczono, Haberlandt, ale wydanie to według dwu rękopisów tak jest przepełnione błędami, że jest zupełnie nie do użycia. Hertel miał szesnaście rękopisów tej recenzyi, między nimi trzy rękopisy referenta A, B i C, których mu użyczył wraz z własnymi odpisami rękopisów A i B. Wszystkie te rękopisy, które Hertel dzieli na cztery grupy: α, β, γ, δ, mają tekst bardzo zepsuty, najmniej grupa β; wydał więc Hertel tekst tej recenzyi, choć recenzya α ma tekst najbardziej pierwotny. Wydanie swe p. t. »Das südliche Pañcatantra« (Lipsk, 1906) poprzedził obszernym wstępem, a do tekstu dołączył waryanty i uwagi oraz alfabetyczny spis strof. Bardzo ważną jest zamieszczona w tem dziele tablica genealogiczna wszystkich najdawniejszych recenzyj Pańczatantry, uwidoczniająca ich wzajemne pokrewieństwo. Archetypu tej krótszej południowej recenzyi z powodu wielkich różnic w tekstach nie udało mu się zrestytuować. Zdaniem Hertla recenzya ta powstała w północno-zachodnich Indyach i już jako wyciąg skrócony dostała się na południe (5, 16).

Ale prócz tych wszystkich recenzyi, które znane już były dawniej, choć Hertlowi zawdzięcza się gruntowne ich zbadanie i wyświetlenie, dał nam on poznać cały szereg nieznanych, które prawie wszystkie sam odkrył. Pomija tu referent późniejsze recenzye, jak np. wisznuityczną Anantabhatty (1), dżinistyczną p. t. Pancâkhyânoddhâra, której autorem jest Meghawidżaja (Meghavijaya) z połowy 17-go wieku (3, 10), pomija dalej odkryte przez Hertla ślady zaginionej recenzyi metrycznej Pańczatantry, również dżinistycznej (3, 6, 10), i ogranicza się tu do wymienienia tylko dwu najważniejszych. Jedną z nich jest rozszerzona recenzya południowa, znana dotąd z jednego tylko rękopisu, który do niedawna był własnością referenta, teraz zaś należy do Hertla. Tekst tego rękopisu, który referent nazwał X, tak jest zepsuty, że o wydaniu go myśleć nie mógł; posłał więc przed paru laty rękopis Hertlowi, który, nie mogąc również ogłosić go drukiem, podał przynajmniej szczegółową treść zawartych w nim bajek w tomach 60 i 61 Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft. Zdaniem Hertla recenzya ta, którą nazywa ξ, ze wszystkich recenzyi Pańczatantry najobszerniejsza i zbliżona do recenzyi południowej ks. Dubois, jest rozszerzeniem wymienionej już krótszej recenzyi południowej i, jak ta ostatnia, jest wisznuityczną. Dodane w niej bajki są zaczerpnięte z recenzyi w narzeczach ludowych, jak świadczy język, będący istnem *curiosum*, błędy gramatyczne i t. d. Ważną jest ta recenzya z tego względu, że stwierdza brak kompletnego tekstu sanskryckiego Pańczatantry w południowych Indyach, skoro autor jej uzupełnił ją z innych recenzyi ludowych (17).

Największą może zasługą Hertla jest odkrycie przez niego najdawniejszego z dotychczas znanych tekstów oryginalnej Pańczatantry i to w czterech rękopisach, zawierających dwie subrecenzye, które z powodu alfabetu w nich użytego nazwał Śâradâ α i Śâradâ β. Tekst pierwszej recenzyi jest krótszy i niekompletny, tekst drugiej jest rozszerzony i prawie kompletny, tak, że służyć może do uzupełnienia pierwszego. Ponieważ z recenzyi β czerpał Kszemendra, więc jako *terminus ad quem* przyjąć można rok 1000. Recenzya α jest dawniejszą od tej ostatniej, a obie pochodzą od znacznie dawniejszego jeszcze archetypu Ś, który już był bardzo błędny i zawierał niektóre interpolacye. Tytuł tej recenzyi kaszmirskiej

i bramińskiej (wisznuitycznej) w subrecenzyi α brzmi Tantrâkhyâyika, w subrecenzyi β Tantrâkhyâikâ i Pañcatantra. Jest to autentyczny tekst sanskrycki Pańczatantry, wprawdzie nie pierwotny, bo trochę późniejszy od tekstu odzwierciedlonego przez Guṇâḍhyę, przekład syryjski i południową recenzyę, ale daleko bardziej pierwotny od dwu starszych recenzyi dżinistycznych. Co do prozy zgadza się on przynajmniej z jednem z dawniejszych źródeł, a czasem nawet jest pierwotniejszym. Za wielką dawnością tego autentycznego tekstu, który w innych recenzyach przechował się tylko fragmentarycznie, przemawiają też styl i materyał leksykalny. Wydanie tekstu tej recenzyi przez Hertla jest tylko kwestyą czasu; tymczasem ogłosił on o nim rozprawę (6) i dołączył do niej tekst jednego z rękopisów, zawierającego recenzyę α, w dziele p. t. »Über das Tantrākhyāika« (Lipsk, 1904) (6, 7, 8, 11, 14, 16).

Takie są w krótkich słowach wyniki, do których doszedł Hertel w swych niestrudzonych i nad wyraz żmudnych badaniach nad Pańczatantrą. Być może, że niektóre jego twierdzenia lub przypuszczenia z czasem nie dadzą się utrzymać. Tak np. prof. Kirste ma pewne wątpliwości, czy pierwotna Pańczatantra była dziełem sanskryckiem, i raczej przypuszcza, że była napisana w narzeczu ludowem (WZKM, tom 21, str. 403); referent zaś datowanie Pańczatantry na podstawie wspomnianych w tekście jej znajdujących się wskazówek uważałby za trochę śmiałe, a brak bajek Pańczatantry w zaginionem dziele Guṇâḍhyi, choć możliwy, nie wydaje mu się tak bardzo prawdopodobnym. Pomimo tego jednak nie da się zaprzeczyć, że Hertel »śmiały plan«, jaki powziął przed sześciu laty, wykonał dotąd znakomicie i z bardzo obfitym dla nauki plonem. Z upragnieniem też oczekiwać należy dalszych jego prac na tem od czasów Benfeya bardzo zaniedbanem polu. W najbliższej już przyszłości ma się ukazać krytyczny tekst recenzyi Pûrṇabhadry, opracowany przez Hertla i docenta uniwersytetu w Halle Dra Ryszarda Schmidta, który już wydał niedawno przekład niemiecki tej recenzyi p. t. »Das Pañcatantram (*textus ornatior*). Eine altindische Märchensammlung, zum ersten Male übersetzt von Richard Schmidt«. (Lipsk, bez roku). Hertel ma we wstępie zamieścić rozprawę o historyi bajki zwierzęcej w Indyach i zebrać razem wyniki, do których doszedł w swych dotychczasowych badaniach; dziś bowiem znajdują się one jeszcze rozproszone w licznych jego pracach, z których ważniejsze poniżej są wyszczególnione. Wspomniane dzieło ma się ukazać w »Harvard Oriental Series«, wydawanej pod redakcyą Lanmana, nakładem uniwersytetu Harvarda w Cambridge w Ameryce.

Dokładne tytuły prac Hertla cytowanych w powyższem sprawozdaniu.

1) Kritische Bemerkungen zu Kosegartens Pañcatantra. Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft (ZDMG), tom 56 (Lipsk, 1902), str. 293—326.

2) Über die Jaina-Rezensionen des Pañcatantra. Abdruck aus den Berichten der philologisch-historischen Klasse der Königl. Sächs. Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig. Lipsk, 1902.

3) Eine vierte Jaina-Recension des Pañcatantra. ZDMG, tom 57 (1903), str. 639—704.

4) Eine Fabel Kṣemendras. Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM), tom 17 (1903), str. 343—350.

5) Das südliche Pañcatantra. Übersicht über den Inhalt der älteren »Pañcatantra«-Rezensionen bis auf Pūrnabhadra. Sonderabdruck aus Band LVIII der Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, 1904.

6) Über das Tantrākhyāyika, die kaśmīrische Rezension des Pañcatantra. Mit dem Texte der Handschrift Decc. Coll. VIII, 145. Des XXII. Bandes der Abhandlungen der philologisch-historischen Klasse der Königl. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften No V. Lipsk, 1904.

7) Eine zweite Rezension des Tantrākhyāika. ZDMG, tom 59 (1905), str. 1—30.

8) Eine indische Quelle zu La Fontaine Contes et Nouvelles I, 11. Studien zur vergleichenden Literaturgeschichte. Herausgegeben von Dr. Max Koch. 5. Band, Heft I. Berlin, 1905.

9) Jāt. 59. 60 und Pariśiṣṭaparvan II, 694 ff. ZDMG, tom 60 (1906), str. 399—401.

10) Meghavijayas Auszug aus dem Pañcatantra. Aus der Zeitschrift des Vereins für Volkskunde in Berlin. Heft 3. 1906. Str. 249—278.

11) Eine alte Pañcatantra Erzählung bei Babrius. Aus der Zeitschrift des Vereins für Volkskunde in Berlin. Heft 2. 1906. Str. 149—156.

12) Was bedeuten die Titel Tantrākhyāyika und Pañcatantra? WZKM, tom 20 (1906), str. 81—89.

13) Tantra = nīti. WZKM, tom 20 (1906), str. 306—308.

14) Zu Kalīla waDimna. WZKM, tom 20 (1906), str. 184—207.

15) Aus einem Briefe Nöldekes. WZKM, tom 20 (1906), str. 308—310.

16) Das südliche Pañcatantra. Sanskrittext der Rezension β mit den Lesarten der besten Hss. der Rezension α. Des XXIV. Bandes der Abhandlungen der philologisch-historischen Klasse der Königl. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften No V. Lipsk, 1906.

17) Über einen südlichen *textus amplior* des Pañcatantra. ZDMG, tom 60 (1906), str. 769—801, i tom 61 (1907), str. 18—72.

Extrait du Bulletin de l'Académie des Sciences de Cracovie.
Octobre—Novembre 1908.

PROF. DR. L. v. MAŃKOWSKI. **O najnowszych wynikach studyów nad Pańczatantrą.** ***(Über die neuesten Ergebnisse der Pañcatantra-Forschung).***

Zunächst bespricht Referent das Werk Benfeys, des ersten Pañcatantra-Forschers, betitelt „Pantschatantra" (Leipzig, 1859), die von ihm benutzten Quellen, das später neu hinzugekommene Material und seine eigene Abhandlung „Der Auszug aus dem Pañcatantra in Kshemendras Bṛihatkathâmañjarî" (Leipzig, 1892). Erst zehn Jahre später wurde die Pañcatantra-Forschung wieder aufgenommen von Dr. Johannes Hertel, der, wie er dem Referenten am 14. Juli 1902 schrieb, „den kühnen Plan" faßte, „mit Schmidt zusammen das gesamte Material zu verarbeiten", und an der Ausführung dieses Planes unausgesetzt arbeitet. Von seinen früheren Arbeiten (Übersetzung des Hitopadeśa 1894. Über Text und Verfasser des Hitopadeśa 1897) abgesehen, hat Hertel seit 1902 einige dreißig Arbeiten, vorwiegend über das Pañcatantra, veröffentlicht, darunter eine ganze Reihe größerer Abhandlungen und stattlicher

Bücher, die nicht nur von seiner großen Gewissenhaftigkeit und seinem unermüdlichen Fleiße, sondern auch von seiner hervorragenden philologischen Begabung zeugen. Hertel verfügte über ein so reiches handschriftliches Material, wie kein einziger seiner Vorgänger (Ref. hat über sechzig von ihm angeführte Handschriften gezählt); dieses Material hat er genau erforscht und gesichtet, und seine mühsame Arbeit hat bereits in kurzer Zeit zu sehr wichtigen Ergebnissen geführt, die hier kurz zusammengefaßt sind.

Das Pañcatantra ist nicht, wie Benfey und nach ihm andere annahmen, buddhistischen Ursprungs, sondern war von Anfang an ein brahmanisches u. zw. vishṇuitisches Werk. Buddhistische Quellen verraten weder Somadeva noch Kshemendra, und die einzige buddhistische Rezension des Pañcatantra ist das sehr späte Tantrâkhyâna aus dem 15. Jahrhundert; übrigens galt den Buddhisten das *nîtiśâstra* als sündhaft (9, 10, 11, 12). Für den brahmanischen Ursprung dagegen spricht der Name des angeblichen Verfassers Vishṇuśarman und der Name des Königs in der syrischen Übersetzung Debascherim = skr. Devaśarman (2, 6). Hätte Benfey das gegenwärtige Material gekannt, so hätte er nicht behauptet, daß die griechischen Fabeln die Quellen der alten Pañcatantrafabeln sind (10); so ist z. B. die indische Fabel von dem Esel ohne Herz und Ohren das Original zu einer ähnlichen Fabel bei Babrius, nicht umgekehrt. Sehr richtig ist die Bemerkung Hertels. daß das von Benfey befolgte Prinzip, wonach die unvollkommene Form ursprünglicher ist, nur insofern Geltung habe, als „unvollkommen" nicht mit „unlogisch" identisch sei; denn das Unlogische stamme nicht vom Erfinder, sondern sei durch Mißverständnisse späterer Überarbeiter bedingt (11). Benfey hat die Schicksale des Pañcatantra außerhalb Indiens erforscht, hat die semitischen Rezensionen genau verglichen und die Treue der syrischen Übersetzung bewiesen, er hat endlich auf die südliche Rezension aufmerksam gemacht. Dagegen entging ihm die Wichtigkeit der Pañcatantrabearbeitung Somadevas, und die von ihm nicht berücksichtigten Schicksale des Werkes in Indien selbst sind noch immer dunkel (6), obgleich Hertel bereits zu deren Beleuchtung viel beigetragen hat.

Das ursprüngliche Pañcatantra war nach Hertel das Werk eines hochgebildeten Brahmanen und in korrektem Sanskrit geschrieben (16). Schon die ältesten Sanskrittexte haben sehr kunstvolle Strophen, so daß die Annahme, es sei ursprünglich in der Pâlisprache

abgefaßt, ganz ausgeschlossen ist (12). Was dessen ursprünglichen Bestand anlangt, so weicht Hertel nicht beträchtlich ab von den Ergebnissen, zu denen Ref. in seiner genannten Abhandlung gelangte; insbesondere nimmt jetzt Hertel die Echtheit der Einleitung (6, 12, 13, 15, 16) und die ursprüngliche Fünfzahl der Bücher (11, 14) an. Wie der ursprüngliche Titel des Werkes gelautet habe, (Pañcatantra, Pañcâkhyâna, Tantrâkhyâna, Tantrâkhyâyika u. s. w.), ist weniger wichtig; Hertel erklärt sich für den Titel Tantrâkhyâyika (16). Wichtig dagegen ist die Erklärung des Wortes *tantra*, welches nicht „Buch" bedeutet, sondern nach Hertel gleichbedeutend mit *nîti* ist, was jetzt auch Prof. Jacobi zugibt (12, 13). Die Heimat des Pañcatantra ist weder in Bengalen (wo noch heutzutage das Pañcatantra unbekannt und durch den Hitopadeśa vertreten ist), noch im Dekhan (wo nur der südliche Auszug verbreitet ist), sondern in Kaschmir zu suchen; auf Kaschmir weisen nämlich zoologische Angaben in den Fabeln des Pañcatantra hin sowie auch der Umstand, daß der älteste Sanskrittext desselben dort entdeckt wurde (17). Was die Enstehungszeit des Werkes anlangt, so nimmt Hertel das Jahr 200 v. Chr. an, weil im Pañcatantra der Minister Candraguptas Câṇakya *mahat* „groß" genannt wird, seine politische Tätigkeit also noch frisch im Gedächtnis lebte, und weil in einer Fabel von einem Tempelbau aus Holz die Rede ist. Hertel nimmt an, daß das Pañcatantra in Guṇâdhyas Bṛihatkathâ nicht enthalten war, wie es denn auch in einer neu entdeckten dritten Übersetzung dieses Werkes, dem Bṛihatkathâślokasaṁgraha des Budhasvâmin, fehlt; für die Datierung des Pañcatantra kann somit Guṇâḍhya nicht mehr verwertet werden (16).

Die bisher bekannten Rezensionen des Pañcatantra hat Hertel gründlich untersucht und beleuchtet. Der Text Kosegartens (Bonn, 1848) ist, wie er gezeigt hat, eine Mischung der Rezensionen *simplicior* und *ornatior* (1). Somadevas Auszug, obgleich eine sehr alte Rezension widerspiegelnd, enthält schon Änderungen des ursprünglichen Textes, Mißverständnisse und Interpolationen (2, 6, 14, 16). Was Kshemendra anlangt, so weist Hertel u. a. auf die Quelle hin, der er seine überschüssigen neun Fabeln entlehnt hat, nämlich die zweite Rezension des Tantrâkhyâyika (6, 7). Bezüglich der semitischen Rezensionen hebt Hertel hervor, daß schon der Pehlewiübersetzer manches in seiner Sanskritvorlage falsch verstanden hatte, namentlich das, was sich auf indisches Recht, Religion, Sitte und

nîti bezog (6); seine Vorlage war ein Sammelkodex verschiedener Autoren und enthielt außer dem Pañcatantra noch andere Fabeln (14). Der *textus simplicior* ist eine nördliche jinistische Rezension, entstanden 850—1200, deren Redaktor aus der zweiten Rezension des Tantrâkhyâyika, aus volkstümlichen Quellen und aus einer unbekannten nordwestlichen Rezension schöpfte (2, 6, 7, 11, 16, 17). Der sog. *textus ornatior*, richtiger *amplior*, ist ebenfals eine nördliche jinistische Rezension des Jainalehrers Pûrṇabhadra, der um 1200 lebte. Seine Quellen waren die zweite Rezension des Tantrâkhyâyika, der *textus simplicior*, der Auszug Kshemendras und andere Rezensionen, darunter Prâkritquellen. Die beiden jinistischen Rezensionen haben keine gemeinsame Quelle, sondern die erstere ist eine von den Quellen der zweiten. In beiden überwuchert das lehrhafte Element das erzählende; beide, in Nordwest- und Zentralindien verbreitet, verdrängten das ursprüngliche Werk (2, 4, 6, 7, 11, 16, 17). Was endlich das südliche Pañcatantra anlangt, so hat Hertel eine neue Ausgabe des von Haberlandt (Wien, 1884) nach zwei Handschriften herausgegebenen, von Fehlern wimmelnden Textes veröffentlicht (16). Hertel verfügte über 16 Handschriften (darunter drei Handschriften des Ref. A, B und C), die er in vier Gruppen α, β, γ, δ einteilt; da der ursprünglichste Text der Gruppe α sehr verdorben ist, so hat er den der Subrezension β herausgegeben und seiner Ausgabe eine ausführliche Einleitung vorausgeschickt, in der er, was sehr wichtig ist, einen Stammbaum der ältesten Rezensionen des Pañcatantra aufstellt. Diese südliche Rezension ist nach Hertel in Nordwestindien entstanden und gelangte bereits als Auszug nach dem Süden (5, 16).

Aber außer diesen Arbeiten über die bereits früher bekannten Rezensionen hat Hertel noch eine ganze Reihe von bisher unbekannten Rezensionen bekannt gemacht, die er fast alle selbst entdeckt hat. Ref. übergeht hier spätere Rezensionen, wie die vishṇuitische des Anantabhaṭṭa (1), den jinistischen Pancâkhyânoddhâra des Meghavijaya aus der Mitte des 17. Jahrhunderts (3, 10), ferner die von Hertel entdeckten Spuren einer ebenfalls jinistischen metrischen Rezension (3, 6, 10), und erwähnt nur die beiden wichtigsten. Die eine ist eine erweiterte südliche Rezension, enthalten in der früher dem Ref. gehörenden Handschrift X, deren Text so verdorben ist, daß weder Ref. noch auch Hertel daran denken konnten, denselben zu veröffentlichen. Eine genaue Inhaltsangabe der Fabeln

dieser von ihm ξ benannten, von allen Rezensionen ausführlichsten und mit der des Abbé Dubois verwandten Fassung hat Hertel in Band 60 und 61 der ZDMG gegeben. Dieselbe ist nach ihm eine Erweiterung der kürzeren südlichen Rezension und, wie diese, vishṇuitisch. Wie die Sprache, ein wahres Kuriosum, die grammatischen Fehler u. s. w. beweisen, sind die hinzugefügten Fabeln volkstümlichen Rezensionen entnommen; dies aber beweist wiederum, daß ein vollständiger Sanskrittext des Pañcatantra im südlichen Indien fehlte (17).

Wohl das größte Verdienst Hertels ist seine Entdeckung des ältesten bisher bekannten authentischen Textes des Pañcatantra, der, in vier Handschriften enthalten, zwei Subrezensionen Śâradâ α und Śâradâ β aufweist. Da Śâr. α unvollständig, Śâr. β aber fast vollständig ist, so ergänzt letztere Rezension die erstere. Als *terminus ad quem* von Śâr. β statuiert Hertel das Jahr 1000, da Kshemendra nachweislich daraus geschöpft hat. Älter ist Śâr. α, und noch bedeutend älter der gemeinsame Archetypus Ś, der bereits sehr fehlerhaft war und einige Interpolationen enthielt. Der Titel dieser kaschmirischen und brahmanischen (vishṇuitischen) Rezension lautet in α Tantrâkhyâyika, in β Tantrâkhyâyikâ und Pañcatantra. Der Text dieser Rezension ist ein etwas späterer als derjenige, der durch Guṇâḍhya, die syrische Übersetzung und das südliche Pañcatantra widergespiegelt wird, aber doch viel ursprünglicher als die beiden älteren jinistischen Rezensionen. Seine Prosa stimmt mit wenigstens einer der älteren Quellen überein, mitunter ist dieselbe sogar ursprünglicher; daß er sehr alt ist, beweisen Stil und Wortschatz. Die Herausgabe dieses Textes durch Hertel ist nur eine Frage der Zeit; einstweilen hat er darüber eine Abhandlung (6) samt dem Texte einer Handschrift, die die Rezension α enthält, veröffentlicht (6, 7, 8, 11, 14, 16).

Dies sind in Kürze die Ergebnisse, zu denen Hertel in seiner Pañcatantraforschung bisher gelangt ist. Es ist möglich, daß von seinen Behauptungen und Vermutungen die eine oder die andere sich mit der Zeit als nicht stichhaltig erweist. So neigt sich z. B. Prof. Kirste zu der Annahme, daß das Urpañcatantra in einem Volksdialekte geschrieben war (WZKM Band 21, S. 403); andererseits erscheint dem Ref. die Datierung des Pañcatantra nach den im Texte desselben enthaltenen Angaben etwas gewagt, während

er das Fehlen des Pañcatantra in Guṇâḍhyas Werk zwar für möglich, aber nicht für sehr wahrscheinlich hält. Trotzdem läßt sich nicht leugnen, daß Hertel „den kühnen Plan", den er vor sechs Jahren gefaßt, bisher in ausgezeichneter Weise und mit sehr reicher Ausbeute für die Wissenschaft ausgeführt hat. Man darf daher auf seine weiteren Arbeiten auf diesem seit Benfey sehr vernachlässigten Gebiete mit Recht gespannt sein. In nächster Zukunft soll eine kritische Ausgabe des Textes Pûrṇabhadras in der Harvard Oriental Series erscheinen, bearbeitet von Hertel und Richard Schmidt, dem wir bereits eine deutsche Übersetzung dieser Rezension verdanken (Das Pañcatantram — *textus ornatior*. — Eine altindische Märchensammlung, zum ersten Male übersetzt. Leipzig, o. J.). Die Einleitung Hertels soll eine Geschichte der Tierfabel in Indien und eine Zusammenfassung der Ergebnisse seiner Forschungen enthalten, die heute noch in seinen zahlreichen Schriften zerstreut sind. Die wichtigsten dieser Schriften werden hier vom Ref. verzeichnet.

Verzeichnis der zu obigem Berichte benutzten Schriften Hertels.

1. Kritische Bemerkungen zu Kosegartens Pañcatantra. Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft (ZDMG), Bd. 56 (Leipzig, 1902), S. 293—326.

2. Über die Jaina-Rezensionen des Pañcatantra. Abdruck aus den Berichten der philologisch-historischen Klasse der Königl. Sächs. Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig. Leipzig, 1902.

3. Eine vierte Jaina-Rezension des Pañcatantra. ZDMG, Bd. 57 (1903), S. 639—704.

4. Eine Fabel Kṣemendras. Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM), Bd. 17 (1903), S. 343—350.

5. Das südliche Pañcatantra. Übersicht über den Inhalt der älteren „Pañcatantra"-Rezensionen bis auf Pūrṇabhadra. Sonderabdruck aus Band LVIII der Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft. 1904.

6. Über das Tantrākhyāyika, die kaśmīrische Rezension des Pañcatantra. Mit dem Texte der Handschrift Decc. Coll. VIII, 145. Des XXII. Bandes der Abhandlungen der philologisch-historischen Klasse der Königl. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften No V. Leipzig, 1904.

7. Eine zweite Rezension des Tantrākhyāyika. ZDMG, Bd. 59 (1905), S. 1—30.

8. Eine indische Quelle zu La Fontaine Contes et Nouvelles I, 11. Studien zur vergleichenden Literaturgeschichte. Herausgegeben von Dr. Max Koch. 5 Band, Heft I. Berlin, 1905.

9. Jāt. 59. 60 und Pariśiṣṭaparvan II, 694 ff. ZDMG, Bd. 60 (1906), S. 399—401.

10. Meghavijayas Auszug aus dem Pañcatantra. Aus der Zeitschrift des Vereins für Volkskunde in Berlin. Heft 3. 1906. S. 249—278.

11. Eine alte Pañcatantra-Erzählung bei Babrius. Aus der Zeitschrift des Vereins für Volkskunde in Berlin. Heft 2. 1906. S. 149—156.

12. Was bedeuten die Titel Tanträkhyāyika und Pañcatantra? WZKM, Bd. 20 (1906), S. 81—89.

13. Tantra = nīti. WZKM, Bd. 20 (1906). S. 306—308.

14. Zu Kalīla waDimna. WZKM, Bd. 20 (1906). S. 184—207.

15. Aus einem Briefe Nöldekes. WZKM, Bd. 20 (1906). S. 308—310.

16. Das südliche Pañcatantra. Sanskrittext der Rezension β mit den Lesarten der besten Hss. der Rezension α. Des XXIV. Bandes der Abhandlungen der philologisch-historischen Klasse der Königl. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften No V. Leipzig, 1906.

17. Über einen südlichen *textus amplior* des Pañcatantra. ZDMG, Bd. 60 (1906), S. 769—801, und Bd. 61 (1907), S. 18—72.

Cracovie, 1909. — Imprimerie de l'Université Jagellonne.

Extrait du Bulletin de l'Académie des Sciences de Cracovie.
Octobre—Novembre 1908.

PROF. DR. L. v. MAŃKOWSKI. **O najnowszych wynikach studyów nad Pańczatantrą.** ***(Über die neuesten Ergebnisse der Pañcatantra-Forschung).***

Zunächst bespricht Referent das Werk Benfeys, des ersten Pañcatantra-Forschers, betitelt „Pantschatantra" (Leipzig, 1859), die von ihm benutzten Quellen, das später neu hinzugekommene Material und seine eigene Abhandlung „Der Auszug aus dem Pañcatantra in Kshemendras Bṛihatkathâmañjarî" (Leipzig, 1892). Erst zehn Jahre später wurde die Pañcatantra-Forschung wieder aufgenommen von Dr. Johannes Hertel, der, wie er dem Referenten am 14. Juli 1902 schrieb, „den kühnen Plan" faßte, „mit Schmidt zusammen das gesamte Material zu verarbeiten", und an der Ausführung dieses Planes unausgesetzt arbeitet. Von seinen früheren Arbeiten (Übersetzung des Hitopadeśa 1894. Über Text und Verfasser des Hitopadeśa 1897) abgesehen, hat Hertel seit 1902 einige dreißig Arbeiten, vorwiegend über das Pañcatantra, veröffentlicht, darunter eine ganze Reihe größerer Abhandlungen und stattlicher

Bücher, die nicht nur von seiner großen Gewissenhaftigkeit und seinem unermüdlichen Fleiße, sondern auch von seiner hervorragenden philologischen Begabung zeugen. Hertel verfügte über ein so reiches handschriftliches Material, wie kein einziger seiner Vorgänger (Ref. hat über sechzig von ihm angeführte Handschriften gezählt); dieses Material hat er genau erforscht und gesichtet, und seine mühsame Arbeit hat bereits in kurzer Zeit zu sehr wichtigen Ergebnissen geführt, die hier kurz zusammengefaßt sind.

Das Pañcatantra ist nicht, wie Benfey und nach ihm andere annahmen, buddhistischen Ursprungs, sondern war von Anfang an ein brahmanisches u. zw. vishṇuitisches Werk. Buddhistische Quellen verraten weder Somadeva noch Kshemendra, und die einzige buddhistische Rezension des Pañcatantra ist das sehr späte Tantrâkhyâna aus dem 15. Jahrhundert; übrigens galt den Buddhisten das *nîtiśâstra* als sündhaft (9, 10, 11, 12). Für den brahmanischen Ursprung dagegen spricht der Name des angeblichen Verfassers Vishṇuśarman und der Name des Königs in der syrischen Übersetzung Debascherim = skr. Devaśarman (2, 6). Hätte Benfey das gegenwärtige Material gekannt, so hätte er nicht behauptet, daß die griechischen Fabeln die Quellen der alten Pañcatantrafabeln sind (10); so ist z. B. die indische Fabel von dem Esel ohne Herz und Ohren das Original zu einer ähnlichen Fabel bei Babrius, nicht umgekehrt. Sehr richtig ist die Bemerkung Hertels, daß das von Benfey befolgte Prinzip, wonach die unvollkommene Form ursprünglicher ist, nur insofern Geltung habe, als „unvollkommen" nicht mit „unlogisch" identisch sei; denn das Unlogische stamme nicht vom Erfinder, sondern sei durch Mißverständnisse späterer Überarbeiter bedingt (11). Benfey hat die Schicksale des Pañcatantra außerhalb Indiens erforscht, hat die semitischen Rezensionen genau verglichen und die Treue der syrischen Übersetzung bewiesen, er hat endlich auf die südliche Rezension aufmerksam gemacht. Dagegen entging ihm die Wichtigkeit der Pañcatantrabearbeitung Somadevas, und die von ihm nicht berücksichtigten Schicksale des Werkes in Indien selbst sind noch immer dunkel (6), obgleich Hertel bereits zu deren Beleuchtung viel beigetragen hat.

Das ursprüngliche Pañcatantra war nach Hertel das Werk eines hochgebildeten Brahmanen und in korrektem Sanskrit geschrieben (16). Schon die ältesten Sanskrittexte haben sehr kunstvolle Strophen, so daß die Annahme, es sei ursprünglich in der Pâlisprache

abgefaßt, ganz ausgeschlossen ist (12). Was dessen ursprünglichen Bestand anlangt, so weicht Hertel nicht beträchtlich ab von den Ergebnissen, zu denen Ref. in seiner genannten Abhandlung gelangte; insbesondere nimmt jetzt Hertel die Echtheit der Einleitung (6, 12, 13, 15, 16) und die ursprüngliche Fünfzahl der Bücher (11, 14) an. Wie der ursprüngliche Titel des Werkes gelautet habe, (Pañcatantra, Pañcâkhyâna, Tantrâkhyâna, Tantrâkhyâyika u. s. w.), ist weniger wichtig; Hertel erklärt sich für den Titel Tantrâkhyâyika (16). Wichtig dagegen ist die Erklärung des Wortes *tantra*, welches nicht „Buch" bedeutet, sondern nach Hertel gleichbedeutend mit *nîti* ist, was jetzt auch Prof. Jacobi zugibt (12, 13). Die Heimat des Pañcatantra ist weder in Bengalen (wo noch heutzutage das Pañcatantra unbekannt und durch den Hitopadeśa vertreten ist), noch im Dekhan (wo nur der südliche Auszug verbreitet ist), sondern in Kaschmir zu suchen; auf Kaschmir weisen nämlich zoologische Angaben in den Fabeln des Pañcatantra hin sowie auch der Umstand, daß der älteste Sanskrittext desselben dort entdeckt wurde (17). Was die Enstehungszeit des Werkes anlangt, so nimmt Hertel das Jahr 200 v. Chr. an, weil im Pañcatantra der Minister Candraguptas Câṇakya *mahat* „groß" genannt wird, seine politische Tätigkeit also noch frisch im Gedächtnis lebte, und weil in einer Fabel von einem Tempelbau aus Holz die Rede ist. Hertel nimmt an, daß das Pañcatantra in Guṇâdhyas Bṛihatkathâ nicht enthalten war, wie es denn auch in einer neu entdeckten dritten Übersetzung dieses Werkes, dem Bṛihatkathâślokasaṁgraha des Budhasvâmin, fehlt; für die Datierung des Pañcatantra kann somit Guṇâḍhya nicht mehr verwertet werden (16).

Die bisher bekannten Rezensionen des Pañcatantra hat Hertel gründlich untersucht und beleuchtet. Der Text Kosegartens (Bonn, 1848) ist, wie er gezeigt hat, eine Mischung der Rezensionen *simplicior* und *ornatior* (1). Somadevas Auszug, obgleich eine sehr alte Rezension widerspiegelnd, enthält schon Änderungen des ursprünglichen Textes, Mißverständnisse und Interpolationen (2, 6, 14, 16). Was Kshemendra anlangt, so weist Hertel u. a. auf die Quelle hin, der er seine überschüssigen neun Fabeln entlehnt hat, nämlich die zweite Rezension des Tantrâkhyâyika (6, 7). Bezüglich der semitischen Rezensionen hebt Hertel hervor, daß schon der Pehlewiübersetzer manches in seiner Sanskritvorlage falsch verstanden hatte, namentlich das, was sich auf indisches Recht, Religion, Sitte und

nîti bezog (6); seine Vorlage war ein Sammelkodex verschiedener Autoren und enthielt außer dem Pañcatantra noch andere Fabeln (14). Der *textus simplicior* ist eine nördliche jinistische Rezension, entstanden 850—1200, deren Redaktor aus der zweiten Rezension des Tantrâkhyâyika, aus volkstümlichen Quellen und aus einer unbekannten nordwestlichen Rezension schöpfte (2, 6, 7, 11, 16, 17). Der sog. *textus ornatior*, richtiger *amplior*, ist ebenfals eine nördliche jinistische Rezension des Jainalehrers Pûrṇabhadra, der um 1200 lebte. Seine Quellen waren die zweite Rezension des Tantrâkhyâyika, der *textus simplicior*, der Auszug Kshemendras und andere Rezensionen, darunter Prâkritquellen. Die beiden jinistischen Rezensionen haben keine gemeinsame Quelle, sondern die erstere ist eine von den Quellen der zweiten. In beiden überwuchert das Lehrhafte Element das erzählende; beide, in Nordwest- und Zentralindien verbreitet, verdrängten das ursprüngliche Werk (2, 4, 6, 7, 11, 16, 17). Was endlich das südliche Pañcatantra anlangt, so hat Hertel eine neue Ausgabe des von Haberlandt (Wien, 1884) nach zwei Handschriften herausgegebenen, von Fehlern wimmelnden Textes veröffentlicht (16). Hertel verfügte über 16 Handschriften (darunter drei Handschriften des Ref. A, B und C), die er in vier Gruppen α, β, γ, δ einteilt; da der ursprünglichste Text der Gruppe α sehr verdorben ist, so hat er den der Subrezension β herausgegeben und seiner Ausgabe eine ausführliche Einleitung vorausgeschickt, in der er, was sehr wichtig ist, einen Stammbaum der ältesten Rezensionen des Pañcatantra aufstellt. Diese südliche Rezension ist nach Hertel in Nordwestindien entstanden und gelangte bereits als Auszug nach dem Süden (5, 16).

Aber außer diesen Arbeiten über die bereits früher bekannten Rezensionen hat Hertel noch eine ganze Reihe von bisher unbekannten Rezensionen bekannt gemacht, die er fast alle selbst entdeckt hat. Ref. übergeht hier spätere Rezensionen, wie die vishṇuitische des Anantabhaṭṭa (1), den jinistischen Pancâkhyânoddhâra des Meghavijaya aus der Mitte des 17. Jahrhunderts (3, 10), ferner die von Hertel entdeckten Spuren einer ebenfalls jinistischen metrischen Rezension (3, 6, 10), und erwähnt nur die beiden wichtigsten. Die eine ist eine erweiterte südliche Rezension, enthalten in der früher dem Ref. gehörenden Handschrift X, deren Text so verdorben ist, daß weder Ref. noch auch Hertel daran denken konnten, denselben zu veröffentlichen. Eine genaue Inhaltsangabe der Fabeln

dieser von ihm ξ benannten, von allen Rezensionen ausführlichsten und mit der des Abbé Dubois verwandten Fassung hat Hertel in Band 60 und 61 der ZDMG gegeben. Dieselbe ist nach ihm eine Erweiterung der kürzeren südlichen Rezension und, wie diese, vishṇuitisch. Wie die Sprache, ein wahres Kuriosum, die grammatischen Fehler u. s. w. beweisen, sind die hinzugefügten Fabeln volkstümlichen Rezensionen entnommen; dies aber beweist wiederum, daß ein vollständiger Sanskrittext des Pañcatantra im südlichen Indien fehlte (17).

Wohl das größte Verdienst Hertels ist seine Entdeckung des ältesten bisher bekannten authentischen Textes des Pañcatantra, der, in vier Handschriften enthalten, zwei Subrezensionen Śâradâ α und Śâradâ β aufweist. Da Śâr. α unvollständig, Śâr. β aber fast vollständig ist, so ergänzt letztere Rezension die erstere. Als *terminus ad quem* von Śâr. β statuiert Hertel das Jahr 1000, da Kshemendra nachweislich daraus geschöpft hat. Älter ist Śâr. α, und noch bedeutend älter der gemeinsame Archetypus Ś, der bereits sehr fehlerhaft war und einige Interpolationen enthielt. Der Titel dieser kaschmirischen und brahmanischen (vishṇuitischen) Rezension lautet in α Tantrâkhyâyika, in β Tantrâkhyâyikâ und Pañcatantra. Der Text dieser Rezension ist ein etwas späterer als derjenige, der durch Guṇâḍhya, die syrische Übersetzung und das südliche Pañcatantra widergespiegelt wird, aber doch viel ursprünglicher als die beiden älteren jinistischen Rezensionen. Seine Prosa stimmt mit wenigstens einer der älteren Quellen überein, mitunter ist dieselbe sogar ursprünglicher; daß er sehr alt ist, beweisen Stil und Wortschatz. Die Herausgabe dieses Textes durch Hertel ist nur eine Frage der Zeit; einstweilen hat er darüber eine Abhandlung (6) samt dem Texte einer Handschrift, die die Rezension α enthält, veröffentlicht (6, 7, 8, 11, 14, 16).

Dies sind in Kürze die Ergebnisse, zu denen Hertel in seiner Pañcatantraforschung bisher gelangt ist. Es ist möglich, daß von seinen Behauptungen und Vermutungen die eine oder die andere sich mit der Zeit als nicht stichhaltig erweist. So neigt sich z. B. Prof. Kirste zu der Annahme, daß das Urpañcatantra in einem Volksdialekte geschrieben war (WZKM Band 21, S. 403); andererseits erscheint dem Ref. die Datierung des Pañcatantra nach den im Texte desselben enthaltenen Angaben etwas gewagt, während

er das Fehlen des Pañcatantra in Guṇâḍhyas Werk zwar für möglich, aber nicht für sehr wahrscheinlich hält. Trotzdem läßt sich nicht leugnen, daß Hertel „den kühnen Plan“, den er vor sechs Jahren gefaßt, bisher in ausgezeichneter Weise und mit sehr reicher Ausbeute für die Wissenschaft ausgeführt hat. Man darf daher auf seine weiteren Arbeiten auf diesem seit Benfey sehr vernachlässigten Gebiete mit Recht gespannt sein. In nächster Zukunft soll eine kritische Ausgabe des Textes Pûrṇabhadras in der Harvard Oriental Series erscheinen, bearbeitet von Hertel und Richard Schmidt, dem wir bereits eine deutsche Übersetzung dieser Rezension verdanken (Das Pañcatantram — *textus ornatior.* — Eine altindische Märchensammlung, zum ersten Male übersetzt. Leipzig, o. J.). Die Einleitung Hertels soll eine Geschichte der Tierfabel in Indien und eine Zusammenfassung der Ergebnisse seiner Forschungen enthalten, die heute noch in seinen zahlreichen Schriften zerstreut sind. Die wichtigsten dieser Schriften werden hier vom Ref. verzeichnet.

Verzeichnis der zu obigem Berichte benutzten Schriften Hertels.

1. Kritische Bemerkungen zu Kosegartens Pañcatantra. Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft (ZDMG), Bd. 56 (Leipzig, 1902), S. 293—326.

2. Über die Jaina-Rezensionen des Pañcatantra. Abdruck aus den Berichten der philologisch-historischen Klasse der Königl. Sächs. Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig. Leipzig, 1902.

3. Eine vierte Jaina-Rezension des Pañcatantra. ZDMG, Bd. 57 (1903), S. 639—704.

4. Eine Fabel Kṣemendras. Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM), Bd. 17 (1903), S. 343—350.

5. Das südliche Pañcatantra. Übersicht über den Inhalt der älteren „Pañcatantra“-Rezensionen bis auf Pūrṇabhadra. Sonderabdruck aus Band LVIII der Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, 1904.

6. Über das Tantrākhyāyika, die kaśmīrische Rezension des Pañcatantra. Mit dem Texte der Handschrift Decc. Coll. VIII, 145. Des XXII. Bandes der Abhandlungen der philologisch-historischen Klasse der Königl. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften No V. Leipzig, 1904.

7. Eine zweite Rezension des Tantrākhyāyika. ZDMG, Bd. 59 (1905), S. 1—30.

8. Eine indische Quelle zu La Fontaine Contes et Nouvelles I, 11. Studien zur vergleichenden Literaturgeschichte. Herausgegeben von Dr. Max Koch. 5 Band, Heft I. Berlin, 1905.

9. Jāt. 59. 60 und Pariśiṣṭaparvan II, 694 ff. ZDMG, Bd. 60 (1906), S. 399—401.

10. Meghavijayas Auszug aus dem Pañcatantra. Aus der Zeitschrift des Vereins für Volkskunde in Berlin. Heft 3. 1906. S. 249—278.

40

11. Eine alte Pañcatantra-Erzählung bei Babrius. Aus der Zeitschrift des Vereins für Volkskunde in Berlin. Heft 2. 1906. S. 149—156.

12. Was bedeuten die Titel Tantrākhyāyika und Pañcatantra? WZKM, Bd. 20 (1906), S. 81—89.

13. Tantra = nīti. WZKM, Bd. 20 (1906). S. 306—308.

14. Zu Kalīla waDimna. WZKM, Bd. 20 (1906). S. 184—207.

15. Aus einem Briefe Nöldekes. WZKM, Bd. 20 (1906). S. 308—310.

16. Das südliche Pañcatantra. Sanskrittext der Rezension β mit den Lesarten der besten Hss. der Rezension α. Des XXIV. Bandes der Abhandlungen der philologisch-historischen Klasse der Königl. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften No V. Leipzig, 1906.

17. Über einen südlichen *textus amplior* des Pañcatantra. ZDMG, Bd. 60 (1906), S. 769—801, und Bd. 61 (1907), S. 18—72.

Cracovie, 1909. — Imprimerie de l'Université Jagellonne.

O najnowszych [illegible] [illegible]
nad [illegible].

[illegible]. [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] zmodyfi-
kowane. O nowych rezultatach [illegible] [illegible]-
wał [illegible] w swem wyd. [illegible] [illegible]-
[illegible] (14). [illegible] [illegible] znał obiczaj [illegible]-
[illegible], nie [illegible] twierdził, że [illegible] [illegible] [illegible]- + [illegible] i [illegible], [illegible] [illegible]- [illegible] (1)
[illegible] [illegible] i [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. (1?4). [illegible]
[illegible] nie [illegible] w pochodzeniu [illegible]
[illegible]. (1?). [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]-
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] z 15. w. (14),
a [illegible]. [illegible] od początku [illegible] [illegible]-
[illegible] (10).+ Oryginał [illegible] [illegible] [illegible]
i [illegible] jest [illegible], nie [illegible] [illegible] × [illegible]
[illegible] i [illegible] (14). [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] jest [illegible],
i [illegible] jest [illegible], o [illegible] „[illegible]" nie
znamy [illegible], [illegible] [illegible] nie
pochodzi od [illegible], lecz [illegible] [illegible]-
niej przez [illegible] [illegible] (14).
[illegible] zgodził, że [illegible] [illegible] [illegible]
na [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-

ołtyniem, [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], a [illegible] [illegible] (18).
[illegible] wydaniu [illegible] [illegible]
[illegible] (10), a wydaniu [illegible] [illegible]
(16) nie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], że
niezawisły [illegible] [illegible] [illegible] (12).
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
ale kolejne [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nie [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
się dokładnie porównać [illegible]. [illegible] [illegible],
i dał poznać różnicę pod[illegible] i do-
wodził że z [illegible] [illegible] [illegible]
oryginału [illegible] jest [illegible] [illegible],
który również [illegible] [illegible] (10).
<u>[illegible] [illegible]</u> było dziełem
wysoce wykształconego [illegible], napisanem
poprawnym [illegible] (22). Składało się ono
ze wstępu i 5 ksiąg (11. 13), było podzielone
[illegible] [illegible] [illegible] (14). [illegible]
[illegible] [illegible], że wstępu pierwotnie nie było
(2) [illegible] [illegible], że wstęp jest [illegible]
[illegible] (10. 16. 17. 19. 22), bo [illegible] się w rę-
kopisach [illegible] i [illegible], zatem brak wstępu w ko-
deksie [illegible] i w rec. [illegible] musi być
późniejszym [illegible] (19). Tak samo i w [illegible]
pierwotnej liczby ksiąg [illegible]. [illegible] [illegible]

[illegible] nie [illegible]

[illegible] nie [illegible] (2). [illegible]

[illegible] nie [illegible] (19). [illegible] (14)

[illegible] (14). [illegible]

[illegible] zatem [illegible]

[illegible] że [illegible]

[illegible]

[illegible] w [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Chorału [illegible]
ściła wyygTrowa w [illegible]
[illegible] do [illegible], jest [illegible]
[illegible]
× (14) Zadanie [illegible] × [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible], a z tego [illegible]
[illegible]
[illegible] 2. [illegible]
[illegible] 4-5 [illegible]
[illegible]
[illegible]
To [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] na rozdział [illegible]
× [illegible] ([illegible]) [illegible] ×
[illegible] Punctum [illegible]
[illegible]
(16). [illegible] przedłuż [illegible]
[illegible] przy [illegible]

[illegible] (17).
[illegible]
[illegible]
[illegible] (17) [illegible]
[illegible]
[illegible] =
[illegible]
[illegible] (2. 19). –
[illegible] powstania [illegible]
[illegible]
[illegible]
się w [illegible]
[illegible] Konstanty, który [illegible]
[illegible] tam [illegible]
[illegible]
[illegible]
i [illegible]
[illegible] nie [illegible]
[illegible] (17)[x] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] w [illegible]
2 [illegible]
[illegible]
[illegible] (18).
x [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible]

[illegible]
można [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Tenk[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]. Tak [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
nawet za jego [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] : 1. [illegible], 2. [illegible]
u [illegible], 3. [illegible], 4. [illegible]
[illegible], starszy ([illegible]) 5.
młodszy ([illegible]), 6. [illegible]

[illegible] 9) [illegible]
[illegible]
[illegible], 10. [illegible]
[illegible], 11. [illegible], 12.
[illegible]
[illegible], 13. [illegible]
[illegible]
14. [illegible], 15. [illegible]
[illegible] 16. [illegible]
[illegible] 10. [illegible]
[illegible] 11. 12. 13, [illegible]
14. [illegible]
[illegible] (1. 7. d. 14, [illegible] činností).
[illegible]: 11. ca. 15 [illegible] (3.4.10)
[illegible]
[illegible]
[illegible] (3.4). – 12. [illegible] (2). –
13. [illegible] 11. [illegible]
(3.4).[x] – 14. Zob. (12). [illegible] III.

[illegible]

[illegible] (13), [illegible]

[illegible] —

15. [illegible] 17. [illegible]

[illegible]

[illegible] 17. [illegible] — 16. [illegible]

[illegible]

[illegible] (20), [illegible]

[illegible] (21). [illegible]

[illegible] Z [illegible]

[illegible] (22).

1. [illegible]

[illegible] (19). [illegible]

[illegible]

pro Chr. (22) [illegible]

[illegible]

3/4.14

[illegible] (22), [illegible] [illegible] (1524), [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 10. [illegible] [illegible] 115 i 124 – [illegible] [illegible]. [illegible].

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], jak [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nie mają [illegible] [illegible] [illegible] (2). [illegible] [illegible] [illegible] zgodny – Smith (2). Recc. Cahl. opierają się na [illegible] [illegible] do Taschkent [illegible] (20 [illegible]) tego ostatniego tylko w tych recc. [illegible], z drugiej strony Bichkil 5, 21 i [illegible] [illegible] innych [illegible] nie ma [illegible] [illegible] [illegible] (19). Z wyjątkiem liczby są one zgodne nawet w drobnych [illegible] brzmienia tekstu, [illegible] z Taschkent [illegible] (18) – są zatem [illegible] od [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (18). Ponieważ Cahl. nie [illegible] [illegible] [illegible] do ind. prawa, [illegible] [illegible], stąd mamy [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] (18). Tekst [illegible] oryginału
[illegible] jeszcze inne
bajki i był [illegible]
[illegible] (19) [illegible] od wszystkich
[illegible] oryginału [illegible]
pierwszych [illegible]
i [illegible] przez [illegible]
wine, [illegible]
[illegible] (22) [illegible]
i [illegible], to [illegible]
[illegible], a oryginał [illegible]
[illegible] miał [illegible] niż [illegible]. Tekst
oryginału [illegible]
[illegible] do [illegible] (23) [illegible]
Pahl., SP. [illegible] pochodzą od
recenzji [illegible] (24).

2. [illegible] ([illegible]). Rec. ta
zachowała brzmienie prozy pierwotne oraz ramę,
pod tym więc względem jest najstarszym tekstem
Pañc., pozatem tekst bardzo późniejszy od [illegible]
[illegible] oraz oryginałów Pahl. i SP., ale [illegible]
pierwotniejszy od [illegible]
[illegible]
[illegible] w rec. Pahl. Co do prozy [illegible]
się przypomina z [illegible] źródł,
odstępstwa [illegible] rzadko, czasem tekst pierwo-
tniejszy. W bajce o [illegible] 6 jak

[illegible] (10). Ogólnie biorąc [illegible] Tant.
jest [illegible] (20), zarazem pierw-
[illegible], zarazem [illegible], np. [illegible]
ˣ(18) [illegible] wyżej (12)ˣ; jest to jedyny auten-
tyczny tekst [illegible] (...). [illegible]
rzeczy przechowały się tylko fragmentaryczn[ie]
(14)(13)(22). [illegible] materjał prze-
[illegible] w [illegible] (22).
[illegible] i Tantr. [illegible]
[illegible]. [illegible] zastępuje się Tantr. [illegible],
np. [illegible]. Więc to jest [illegible]
[illegible], jak wszystkie starsze
rzeczy. [illegible] opisywała się [illegible]
[illegible], na co wskazuje już [illegible]
[illegible] jest [illegible] w 5 księgach,
choć z tytułu wnioskować [illegible], że
to była [illegible]. Przechowany [illegible]
już na [illegible] powieści i [illegible] Tantr.
nie było księgą ludową [illegible] się nią dopiero
później i jako [illegible] dziełom [illegible],
które [illegible] się po [illegible] (14). Wydanie
ˣ(15.14) Tantr. jest tylko [illegible] (20)ˣ. [illegible]
[illegible] ta rec. przechowała się nam w dwu
[illegible]. Tantr. α i Tantr. β, dawno od siebie
różniących; pierwsza jest [illegible]

47
13.

[illegible] Druga [illegible] z [illegible] [illegible]
(11. 14. 18); pierwsza [illegible] w [illegible] [illegible]
[illegible] druga w [illegible] [illegible] [illegible] (11,
[illegible] 3.6 [illegible] interpolacje [illegible]-
[illegible] (11 i 22), posiada jednak, od
[illegible] dawniejszego od Sâr. α [illegible]
[illegible] interpolowany [illegible] III, 5
— [illegible] —), a że z niej
[illegible] [illegible], nie [illegible] [illegible],
już ca. 1000 albo 1130 [illegible]
(11. 14. 22). Sâr. α mało różna od ms. Pehl.,
[illegible] dawniejszej [illegible] od [illegible]-
[illegible] dawnego kodeksu, o czem świadczą osob-
liwości paleograficzne (11). Sâr. β uzupełnia
Sâr. α (11, gdzie [illegible] [illegible] [illegible]).
O dawności Text. świadczy okoliczność, że
już archetyp [illegible] [illegible]. Z tego [illegible]
[illegible] interpolacji [illegible] [illegible]
(11. 14), a [illegible] do [illegible] wyrazów (22).
Ten archetyp [illegible] [illegible]-
szym niż Sâr. β (z r. [illegible]), o czem świadczy też
[illegible] (11. 14. 22), ale [illegible]
jego błędów [illegible] od niego Sâr. α i
Sâr. β [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], Vohumanda, ms. Pahlavi i [illegible]
[illegible] (11).

14.

5. [illegible] (...).
jest to [illegible], u [illegible] i [illegible]
[illegible]; [illegible]
się [illegible] (7. 10). [illegible]
[illegible] przez [illegible] i [illegible], [illegible]
[illegible] (10). [illegible]
[illegible] – [illegible] i [illegible], i
[illegible]
[illegible] mają [illegible]
(2). [illegible]
[illegible] i [illegible]
[illegible] (?) [illegible]
i [illegible] w [illegible], [illegible]
także różnice, [illegible]
nie mówią (7. 10, 22). [illegible]
[illegible] ABC, [illegible]
średnią [illegible] (9). Autorem [illegible] był [illegible],
zapewne [illegible] (?). Tekst [illegible]
[illegible] innych [illegible]
[illegible] (9. 18), [illegible]
Hitopadesia (10). [illegible] z tekstu [illegible]
[illegible] (2). [illegible]
×(20) powszechniejszy w całym Dekhanie i nie-
trochę dalej na północ;× w porównaniu z innemi
dawnemi [illegible] jest [illegible]
[illegible] (20);

[illegible] swojej ([illegible]) pochodzi
od [illegible] [illegible], ale [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible]
który [illegible] [illegible] od wyda-
nia [illegible] ([illegible]). Wydanie [illegible]
da się na 5 grup, z których pierwsza jest
najpierwotniejsza, ale [illegible] [illegible]
i [illegible] tak że wydanie z [illegible]
[illegible] [illegible], grupa zaś, na której opiera
się wydanie Hertla, na czym [illegible] pier-
wotniejsza i nie ma [illegible] interpolacji.
[illegible] się że i P. [illegible] [illegible]
[illegible], że jest [illegible]. Który
odkryty wydaje się zawiera rec. V, gdzie
[illegible] się [illegible] a gdzie mamy
tylko [illegible] 4 i 5 [illegible] nie ma [illegible].
Recensja V jest [illegible] i [illegible] który
zawiera [illegible], jak [illegible] [illegible],
który [illegible] [illegible] dostał, i jed-
nakże podobieństwa [illegible] [illegible], jak
zdaje się [illegible] wszystkie [illegible]. Wyj-
mować[x] [illegible] [illegible] [illegible] 6 [illegible] x (wzorze)
[illegible] [illegible] Lekcji [illegible]
([illegible] [illegible]) i [illegible] się [illegible] pier-
wotniejsze od [illegible] (Nr 22), [illegible]
do swego wydania tekstu [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] St. w [illegible] [illegible] [illegible]
wykłada w [illegible] [illegible], że [illegible]
[illegible] i [illegible] [illegible], że jest [illegible]
[illegible] [illegible] na [illegible]
[illegible] [illegible], że [illegible]
pochodzi od autora St. który nie jest [illegible]-
[illegible] z [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], lecz [illegible] [illegible] [illegible]
wyznaczenie [illegible] [illegible] [illegible]
i raz [illegible] tych [illegible], które [illegible]
były w [illegible] St. [illegible] [illegible]-
nych [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] (21). [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], i St. [illegible] [illegible] [illegible]
mają [illegible] [illegible], w [illegible] [illegible]
a St. 23 [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] (22). [illegible]
i po części [illegible] pochodzą od [illegible]
[illegible] [illegible]). St. jest [illegible]

dostało się z [illegible] [illegible], [illegible] (21).

b. [illegible] [illegible] [illegible] j.
Jest [illegible] [illegible] St. z którego
wypływają [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. Ma i 160 strof i 53 bajki [illegible]-
[illegible] niż St. jest [illegible] [illegible]

118

[illegible]

[illegible]

[illegible]

§. [illegible] jest [illegible]

[illegible] (to nie pochodzi [illegible])

[illegible] (2) [illegible]

[illegible]

Wyższe [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ×[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] (2 minimum) [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] (2). [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

(2) [illegible]

i duszę [illegible]

[illegible] (13). [illegible]

zawarty, [illegible]

[illegible] (?) [illegible]

× (por. [illegible]) (14) [illegible] i [illegible]. × [illegible] się na [illegible]

[illegible] pomiędzy [illegible]

od [illegible]

7?.

[illegible]

(2.14) [illegible]

[illegible]

(15.14) [illegible]

[illegible] (20) [illegible] (14.

20) [illegible]

[illegible] (22) [illegible]

[illegible]

[illegible]

2 [illegible] i z innych [illegible]

[illegible] (14. [illegible] 25),

a [illegible] (14. 22).

[illegible] (9) [illegible] (10) [illegible] (11) [illegible] (12) [illegible] (13).

[illegible]

24. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] (= [illegible]) [illegible]

[illegible]

[illegible] (= $p' + p''$) [illegible]

[illegible] mieszana) [illegible] 16. – 17 [illegible]

A, B, C (m[illegible]) [illegible] 20. [illegible]

[illegible] Z [illegible]

[illegible] (22) [illegible]

[illegible]

[illegible] 61. [illegible] (31).

Pokrewieństwo tekstów.

dała wstęp do wydania tekstu, JP.[illegible] × (1221).
również swoje [illegible] wstępy JP
w porównaniu z innymi tekstami i do-
szedł do ważnych zestawień co do pokre-
wieństwa [illegible] recenzji Pentateuchu.

JP. II, 22 = Tantr. II, 4?. [illegible] Tant. ma
dobrą lekcję, podobnie zgadza się wyraźnie
Kielh. z lekcją Junāgḍhyi, natomiast JP,
Simpl., Pūrṇ., Pahl. mają wspólną złą lekcję.
Z tego wynika, że wszystkie 5 recc. mają
wspólny archetyp z błędem, a 4 recc. (bez Jun.)
wspólny późniejszy archetyp:

(K) Archetyp z błędem
(NP?) Junāgḍhya
JP S. (P.) Pahl. (Pūrṇ. wspól. z S.)

JP. III, 41 i należąca do tej strofy [illegible] III, 5
[illegible] dowodzą również wspólnego arche-
typu z błędem dla JP. [illegible] wspólnie
z Simpl. i Pahl., gdy Kielh. (Jun.) i Tantr. mają
pierwotną lekcję.

JP. I, 115 = Tantr. I, 114.× JP. ma [illegible] ×Pūrṇ. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] 41 = [illegible] II, 99 = [illegible] II, 141 = Hit. I, 127. [illegible] wynika [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] że [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

(32) (61)

[illegible]

Z tego [illegible] wynika, [illegible] Ad miał Lutki, Lutko w [illegible] III, 5 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nie [illegible] [illegible] do [illegible] pracowego tabeli [illegible] i [illegible], a niedawno [illegible] [illegible] [illegible] nie mogę ~~zacząć~~ [illegible] [illegible] [illegible], to

29

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ale [illegible]

[illegible] Tak [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] T. 124, T. 27. 41,

[illegible] wspólne [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] z [illegible]

[illegible]

ale bardzo [illegible]

[illegible] III.), [illegible]

bardzo [illegible] Otrzymujemy

zatem następujący [illegible]:

K

Ś

?

nw

Śār. β

Śār. α

Tom. Vrh. nw Pchl. [illegible]

? Prākrit

nw[1] nw[2] Śārṅg.

NP V Vet. Pūrṇ.

[illegible]

α β γ δ ξ

nw = wyciąg [illegible]. Co do Vet. i [illegible]
v. Lab. wyżej rec. [illegible] Kielhorn Bd. 5,
str. 14. — Ponieważ jak widać [illegible],
NP i Pchl. należą do innej grupy niż Śār. α i β,
więc [illegible], [illegible] wspólne,
[illegible] do [illegible]. (str. LXXXV).

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Einl. 9a	Einl. 10a	—	I,66	II,15	II,20
" 11	" 8	—	makatayy (NB)	II,18	II,23
" 12a	" 4a	—	I,67=III,103	II,22	II,32
" 19=II,9 *)	II,14	II,102	I,68	II,21	II,31
[illegible]	Einl. 7	—	S.24, Z.18f.	cf. II,25	[illegible]
([illegible] hat [illegible])			I,80	cf. II,27	cf. II,41 [illegible]
[illegible] Einl. 47	I,87	I,92	[illegible]	II,29	—
I,1	II,1	II,1	[illegible]	II,30	—
I,18	II,2	II,2	I,95	II,31	—
			I,96	II,32	—
[illegible] I,34	II,3	II,5	I,97	II,33	II,51
S.13, Z.20f.	cf. II,3 (R.α)	cf. II,16	I,102	II,36	II,58
I,37	II,4	II,7	I,103	II,37	II,56
			I,104	II,38	II,57
I,38	II,5	II,8	I,105	II,39	—
I,39	II,6	II,9	I,107	II,40	II,61
I,40	II,8	II,21	I,109	II,42	II,68
I,42	cf. I,76	cf. I,78	I,110	II,43	—
I,49	III,37	III,47	I,113	II,44	II,67
I,52	II,49	—	I,114	II,45	II,72
I,56	II,10	II,30	I,115	I,105	I,102
			I,118	I,3	—
I,61	II,9	II,12	I,123	II,28	II,46
I,62	II,10	Vorr. Z.1176	S.34 Z.4 [illegible] ⊙	cf. [illegible] 910 ⊛	—
I,65	II,11	II,23	I,128	II,50	II,77
S.21, Z.10	cf. II,12 (R.α)	cf. II,18	I,129 **)	II,41	II,79
Z.15	II,13	II,25	I,130	II,52	II,81
			I,131	II,53	—

*) [illegible] Einl. LXXII. **) s. [illegible] i. d. Einl. LXIII ff.

⊙ [illegible] hat [illegible] I,15[illegible], [illegible] α u. [illegible].

Hit. Ist.	M.	[illegible]	[illegible]	M.	[illegible]
I,132	II,54	II,82	II,38	I,13	[illegible]
I,133	II,55	II,84	II,39	I,15	[illegible]
I,134	II,58	—	II,40	I,[illegible]	[illegible]
I,135	II,59	II,85	II,41	I,[illegible]	I,12
I 136	II,61	II,[illegible]	II,43	I,[illegible]	I,13
I,137	II,64	II,[illegible]	II,47	I,[illegible]	I,15
I,138	II,65	I,[illegible]	II,51	I,21	I,15
I,140	II,67	—	II,55	I,22	I,[illegible]
I,149 *)	II,26	II,[illegible],93	II,56	I,28	I,[illegible]
I,150	II,[illegible]	—	II,58	I,30	I,[illegible]
I,151	II,72	—	II,59	I,31	I,24
I,164	II,[illegible]	II,142	II,61	I,32	I,[illegible]
I,165	II,[illegible]	—	II,64	I,34	I,31
I,166	II,79	—	II,65	I,35	I,32
I,167	II,[illegible]	—	II,66 **)	I,37	I,33
I,168 = IV,69	II,81	II,146	II,67	I,38	I,39
I,169	II,[illegible], III,3.	II,152	II,68	I,42	— [illegible]
II,1	I,1 u. zu 2,34	[illegible]	II,69	I,[illegible]	—
II,4	II,50	II,86	[illegible] (*)	I,40	I,40
II,5	II,56	— [illegible]	II,78	I,46	I,45
II,8	I,2	—	ambhasi (*)	I,44	I,43
II,12	I,[illegible]	I,14	II,102	I,119	[illegible]
II,16	I,5	—	II,106	I,50	I,52
II,26	I,[illegible]	I,2	II,108 ⊛	I,54	I,55
II,31	I,8	I,3	II,113	I,56	I,57
II,32	I,7	—	II,114	I,57	I,59
II,36	I,10	I,4	II,115	I,59	I,58
II,37	I,11	I,5			

*) [illegible] **) [illegible] I,11. ⊛

[illegible]	H.	[illegible]	[illegible]	H.	[illegible]
II,118a	I,60a	I,61a	II,155=III,19	I,53.118	—
II,119	I,62	I,63	II,160	I,152	I,168
II,121	I,63	I,64	II,161	I,153.	I,169
II,122	I,65	I,67	II,163	cf. I,155	—
II,123	I,68	I,68	II,165*)	I,154	I,170
II,124	I,69	I,70	II,166	I,156	I,171
II,126b	I,70b	—	III,8	cf. III,8,33	cf. III,4,43
II,127	I,71	I,71	III,9	III,26	III,35
II,128	I,73	I,74	III,13	III,28	III,38
II,129	I,75	I,76	I,91, II,19	cf. III,29	—
II,132	I,74.III,5	—	III,14	III,31	III,42
II,135	II,17	II,29	III,15	III,32	—
II,137	cf. I,115	cf. I,114	III,24	III,50	[illegible]
II,138	I,116	I,115	III,114	III,63	III,92
II,139	I,77	I,80	mudeni [illegible] +) (A)	III,78	[illegible] III,14[illegible]
II,140	I,79	I,82	III,117	I,125	I,133
II,143	I,81	I,84	IV,4	I,117	I,116
II,145	I,82	I,85	IV,5	I,118	I,117
II,146	I,83	I,86	IV,9 = Einl. 19 s. oben		
II,147	I,86	I,91	IV,10	I,142	I,155
II,148	I,90	I,95	IV,15	I,51	I,53
II,149	I,94	I,98	IV,18	I,52	I,54
			IV,19 = II,155 s. oben		
II,150	I,96	I,100	IV,20	cf. V,2	cf. V,2
II,151	I,97	—			
II,153	I,109	—			
II,154	I,113	I,113			

*) [illegible] H. Einl. LVIII. +) [illegible]
[illegible]

[illegible]	[illegible]	Tantr.
IV, 52	III, 16	—
IV, 56*)	cf. [illegible] 91	cf. III, 59
IV, 58	I, 102	—
IV, 60	I, 103	I, 106
IV, 61	I, 104	—
IV, 65	III, 66	II, 94
IV, 67 =	I, 161 [illegible]	
IV, 87	IV, 6	—
IV, 97	V, 1	V, 1
IV, 101	V, 5	—
IV, 102	I, 122	—
IV, 103 =	I, 69 [illegible]	
IV, 106	I, 84	I, 87
IV, 132	II, 39	III, 49

*) [illegible] XXXVIII.

[illegible]

[illegible] Udum. [illegible]

[illegible]

[illegible] (XVIII, [illegible])

[illegible]

[illegible] XVI, [illegible]

Ma[illegible], Z.

[illegible] II, 59 [illegible] XXXV, 58

" II, 100 [illegible] XC, 4

" II, [illegible] [illegible]

" II, [illegible] " [illegible]

" II, 35 [illegible] XXVIII, [illegible]

" IV 3 Mish. II [illegible]

[" IV, 5 [illegible] V, O.
[illegible]] XIII, 7.

" IV, 11 cf. [illegible] CXII, [illegible] Sait. [illegible]

" IV, 17 [illegible] CXI [illegible]

" IV, 22 [illegible] XXXVI, 16 [illegible]

" IV 72 [illegible] Sait. [illegible] XIV, 4

" IV 73 Sait. XXVIII, 56

" IV 76 " XXVIII, 52

" IV, 86 Mish. 12, [illegible] [illegible]

" IV, 89 Sait. CX, 23

[illegible]

I, 102 [illegible]

[I, 104 [illegible] CLXIV, 12 [illegible]]

I, 142 [illegible] I 49 [illegible] 136

I, 143 [illegible] I, 40, II, 11[illegible]

I, 156 [illegible] LXXIV, 4[illegible]

II, 9 [illegible]

II, [illegible]

II, 63 [illegible] 5, 1383,

II, 183 [illegible] XL, [illegible] [illegible] [illegible]

I, 135 [illegible] CCCXXI [illegible]

[II, 135 [illegible] XL, 15, [illegible] XL, 34, [illegible]
[illegible] 14 [illegible]

I, 13[illegible] [illegible]

61

[illegible]

[illegible] 2 [illegible]

[illegible] Paris [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] 1828

[illegible]

" I,126 S. Ms.c.

" I,153 S. 451 u. 4806.

" II,19 S. 3215

" II,20 S. 1228, 3168

[illegible]

[illegible]

[illegible] XII, 22

[„ II, 12 [illegible]]

„ II, 44 [illegible] 42, [illegible] XIV, 15.

[illegible] 35 [illegible]

I, 165 (9, [illegible])

II, 109 (. 47

[II, 185 (. 17) [illegible]]

III, 4 [illegible]

I, 19 [illegible]

[illegible]

[illegible] (0. [illegible] 47

IV, 12 C [illegible]

I, 115 [illegible]

[IV, 5 [illegible]]

IV, 5 = II, [illegible]

II, 107 (. 38

/

63

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[" II, 36 [illegible] 30 [illegible]]

[" II, 37 " 31 [illegible]]

[" II, 61 [illegible] 106. [illegible] 528 [illegible]]

[" II 166 , 47 [illegible]]

[illegible] " [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] 145 [illegible]

[illegible]

[[illegible]]

[illegible]

Vit. 5. 20 V. I, 350.

[illegible]

[Vit. [illegible] I. [illegible]
" I, 103 " " [illegible]
" I, 164 cf. [illegible] 149, [illegible] Jak. [illegible]
[illegible]]

[illegible] — [illegible]

[[illegible] H.]

[illegible]

[illegible]

[" [illegible] VI, 99 [illegible]]

" II, 73 M. [illegible] 11

" II, 94 M. III, 8

[" II, 19 f. M. [illegible] 4, [illegible]]

" [illegible], 98 f. M. [illegible]

" III, 48 M. [illegible] 34

" [illegible], 286 M. [illegible] 19 [illegible]

" [illegible], 29 [illegible]

" III, 8[illegible] M. [illegible]

" [illegible] M. [illegible]

[illegible]

" II, 88 M. [illegible] 66

[illegible] 6

[Vit. I, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]]

[illegible]

[Vit. I, [illegible] [illegible] [illegible]]

[illegible]

Vit. III, 9 [illegible] 3, 24 5 = [illegible]

[illegible]

[illegible] J, IV, 57

[illegible]

Vit. IV, [illegible] 94. [illegible]

[illegible]

Vit. IV, 94 [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] 1, I 32 [illegible]

II, 134 1. I, 29

III [illegible] I [illegible]

[illegible]

IV, 118 [illegible] 11, 29

[illegible]

Vol. I [illegible] 91. 1. 21

[illegible] 20

[[illegible] II, 14 [illegible]]

[illegible]

Vol. II, 20 [illegible] 326,

[illegible]

[cf. II, 11 [illegible] IV, 13 [illegible] 20.]

37

II, 104 = [illegible]

" 105 ✓ [illegible] WNC

" 106 ✓ 18.57

" 107 ✓ 11.50-53

" 108 = 11.51

" 112 13.51

" 140a = 4.1a

" 142 ✓ 9.42

IV 21 = 4.47 [illegible]

" 23 = 9.72 [illegible]

" 24 = [illegible]

" 25 = 9.41, [illegible]

" 26 9.43

" 27 = 9.44

" 28 = 9 [illegible]

" 29 = 9.46 [illegible]

" 30 = [illegible] = 9.39 [illegible]

" 31 = 9.57

" 32 = 9.52 [illegible]

" 35-50 = 9.23-40

" 51 = 9.41 [illegible]

" 54 = 9.57

" [illegible] = [illegible]

" [illegible] = 4.31

" 105 = 4.40

" 108 = 3.32

" 129-130 = 7.[illegible]-33

III, 113 = [illegible]

" 134 = [illegible]

" 135 = [illegible]

~~[illegible]~~

~~IV, 110 [illegible]~~

[illegible]

N	2	[illegible]	[illegible]
I. 37	I. 34	I. 38	I. 36
37	38	39	I. 37
39–47	39–42	40–48	38–46
			44
—	—	—	
48–57	47–59	49–60	48–59
		61 [illegible]	—
—	—		
[illegible]	[illegible]	61–68	60–68
		[illegible]	—
[illegible]	—		
~~68–86~~	~~65–85~~	~~70–88~~	~~67–85~~
~~87~~	~~86~~	~~90~~	~~86~~
I	87	89	87
68–86	67–85	70–88	67–85
[illegible]	—	8 [illegible]	—
87	86	71	86
—	88	90	87
I	88	72	88
			89
—	—	—	
90–121	89–120	73–124	90–121
			121 [illegible]
—	121	—	
122	122	125	122
123–142	123–147	126–150	123–142
[illegible]	148–171	[illegible]	143–157
172–172	157–172	155–175	158–172

N. [illegible]

I 172 [illegible]

II 168 [illegible]

III [illegible]

IV [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] I. 17 = IV [illegible]

− I 12 = [illegible]

− I [illegible] = III 121

+ I [illegible]

− I [illegible]

− I [illegible]

− II [illegible]

− II [illegible]

− II [illegible]

+ II [illegible]

− III [illegible]

− III [illegible] = IV [illegible]

+ I [illegible]

[illegible]

[illegible]

ca [illegible]

ca 400 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

I, 10 [illegible] = [illegible] I, 110 — 4,75

182 = [illegible]

182 = [illegible]

II, 8 = 13,57 [illegible]

[illegible] = [illegible]

57 = [illegible] = 5,[illegible]

[illegible] = [illegible]

[illegible], 2 = 4,15 [illegible]

3 = 1,12

[illegible] cf. 12, 2

34 = 12,16

[illegible] = [illegible] [illegible]

40 = 12,[illegible] [illegible]

[illegible] = [illegible]

[illegible] = 13,[illegible] [illegible]

[illegible] = [illegible]

[illegible] = [illegible]

[illegible] = [illegible]

9 = [illegible]

10 cf. [illegible]

74 cf. [illegible] 23 [illegible]

75 = 19,[illegible] ... [illegible]

77 19,[illegible]

91 = [illegible]

92 = 18,[illegible]

I, 110

II, 140

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	—	I, [illegible]	I, [illegible]
[illegible]	—	[illegible]	[illegible]
[illegible]	—	I, [illegible]	I, 137
[illegible]	—	cf. II, [illegible]	—
[illegible]	—	[illegible]	—
[illegible]	—	[illegible]	
× [illegible]	—		[illegible]
× [illegible]	—		I, 389
[illegible]	—	[illegible]	cf. [illegible]
[illegible]	—	cf. II, 56	cf. [illegible]
× [illegible]	—		II, 186
× [illegible]	—	[illegible]	III, [illegible]
~~[illegible]~~	~~[illegible]~~	~~I, [illegible]~~	~~[illegible]~~
× [illegible]	—		II, 21
[illegible]	[illegible]	cf. [illegible]	—
[illegible] (hâm)	—	I, [illegible] … III, [illegible]	I, [illegible], III, 16
[illegible] (hâm)	—		[illegible]
× [illegible] (hâm)	—		[illegible]
[illegible]	—	I, 187 … I, 137	—
× [illegible] (hâm)	—	cf. [illegible] I, 127	
[illegible] (hâm)	—	II, 40	[illegible]
[illegible] (hâm)	—	II, [illegible]	III, [illegible]
[illegible] (hâm)	—	cf. II, 3	cf. II, 16
× [illegible] (hâm)	—		III, 38
[illegible]			
[illegible] (hâm)	—	III, 7	II, 11
× [illegible] (hâm)	—		[illegible] II, 4
[illegible]			
× [illegible]			

[illegible]
[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
× Eirl. 136	—		[illegible]
× Eirl. 14	—		[illegible]
" 17	—	I, 67 v	[illegible]
" [illegible]	—	[illegible] I, 125	I, [illegible]
" 27	I, [illegible]	~~II, [illegible]~~	—
" 31	II, 135		—
" 52	—	I, [illegible] v	
× I, 26	—		[illegible]
I, 41	—		I, [illegible]
I, 45	—	I, 148, [illegible] I, 157	I, [illegible]
[I, 47]	—	I, [illegible]	
I, [illegible] = II, [illegible]	—		[illegible]
I, [illegible]	—	[illegible]	—
I, [illegible]	—	I, 125 v	[illegible]
× I, 110	—	—	I, 198
I, [illegible]	II, [illegible]	—	—
× I, [illegible]	—	[illegible]	
I, 112	—		[illegible]
× I, 11[illegible]	—		[illegible]
× I, 11[illegible]	—		[illegible]
× [illegible]	—		I, [illegible]
× II, 10	—	[illegible]	
II, [illegible]	—		I, 164
I, [illegible]	I, 36 !	I, 345 v	—
II, [illegible]	—	[illegible] I, [illegible]	I, 78

[illegible]

	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Einleitung.			
I	I	I	II.
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	1.	1.	II 1.
[illegible]	2.	2.	—
[illegible]:			
a) [illegible]	3a.	3a.	~~[illegible]~~
b) [illegible]	3b.	3b	~~[illegible]~~
c) [illegible]	3c.	3c.	II, 5 6
[illegible]	4.	4	II, 7.
[illegible]	5.	5.	II 8.
[illegible]	6.	6.	[illegible]
[illegible]	7.	7	III, 6
[illegible]	8	—	
[illegible]	(I. 17)	(I. 17)	(III. 10 6)
[illegible]	(—)	(I. 21)	(—)
[illegible]	9.	8.	IV 3
[illegible]	10.	9.	II, 9
[illegible]	11	10.	II, 1
[illegible]	12.	11.	IV, 2
~~[illegible]~~			
[illegible]	13.	—	—
[illegible]	—	12.	II, 6 [illegible]
[illegible]	14.	13.	—
[illegible]	15.	14.	—
[illegible]	16.	15.	IV 4.
[illegible]	17	16.	
Esel, Hund u. Katze	1	—	II, 2
[illegible]	—	—	II, 3
[illegible]	—	—	II, 4
Geschichte des ~~[illegible]~~ Mönchs	—	—	I, 6 a
Geschichte des Kaufmanns	—	—	II, 5 c. cf. X I. 3

[illegible]
13

II.

	II	II	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	1	1	[illegible]
[illegible]	2	[illegible]	—
[illegible]	3	[illegible]	[illegible]
Der [illegible]	4	—	—
[illegible]	5	4.	—
[illegible]	—	—	[illegible]
[illegible]	—	—	[illegible]
[illegible]	—	—	[illegible]
[illegible]	—	—	[illegible]
[illegible]	—	—	[illegible]

III.

	III	III	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	1.	1	II, [illegible]
[illegible]	2.	2.	([illegible])
[illegible]	3.	3.	III, [illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	—
Der [illegible]	[illegible]	—	—
[illegible]	6	5.	[illegible] ([illegible])
[illegible]	—	6.	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—	(—)
[illegible]	7	7.	—
[illegible]	8	8.	III, 5
[illegible]	9.	9.	II, 5 [illegible]
[illegible]	10.	10.	II, 10
[illegible]	—	—	[illegible]
[illegible]	—	—	III. [illegible] X I, 8.44
[illegible]	—	—	III. [illegible]
[illegible]	—	—	II [illegible]

IV.

	IV	IV.	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	1	1	—

V.

	V.	V.	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	II, 12. [illegible] X [illegible]
[illegible]	1.	1.	[illegible]
[illegible]	([illegible])	2.	II, 8
[illegible]	—	—	[illegible]

[illegible]

IV. [illegible] ✓

2. [illegible] ✓

3. [illegible]

4. [illegible] ✓

5. [illegible] ✓

6. [illegible] ✓

7. [illegible] ✓

8. [illegible] ✓

9. [illegible] ✓

10. [illegible] ✓

11. [illegible]

12. [illegible] ✓

I. 2. 7. 13. 14. 15

II. 3. 8

III. 4. 7

IV. 1

× III. 4. 5. 6

× I. [illegible]

× I. [illegible]

× I. [illegible]

I. 12

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
III, 1	III, 1	III, 141	III, [illegible]
I, 10	18	145	78
I, 75	45	148	[illegible]
III, 111	66		
1[illegible]	[illegible]		
[illegible]	69		
119	70		
124	71		
1[illegible]5	72		
1[illegible]6	[illegible]		
[illegible]	73		
128	74		
129	75		
130	76		

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Vol. 2	Vol. 1	from 2, [illegible]	I, 90
I, 6	I, 11	I, 100	I, 96
I, 1[illegible]	I, 21	I, [illegible]	I, 98
I, 17	I, 23	I, 102	I, [illegible]
I, 20	I, 25	I, 104	I, [illegible]
I, 30	I, 31	I, 124	I, 121
I, 44	I, 41	I, 125	I, [illegible]
I, 47	I, 43	I, 126	I, 134
I, 48		I, 128	[illegible]
~~I, [illegible]~~	~~I, 44~~	I, 138	[illegible]
I, 49	I, 45	I, 140	I, [illegible]
~~I, [illegible]~~	~~I, [illegible]~~	I, 142	I, [illegible]
I, 56	I, 57	I, 145	I, [illegible]
I, [illegible]	I, 57	I, 148	I, 141
I, 66	I, 63	I, 151	I, [illegible]
I, 78	I, 78	I, 152	I, [illegible]
I, 83	I, 70, I, 81	I, 153	I, 104
I, 93	I, 90	I, 154	I, 145
I, 94	I, 91	I, 156	I, 148
I, 96	I, 93	I, 158	I, 148
I, 99	I, 94	I, 161	I, 148
I, 99.	I, 98	I, 162	I, [illegible]
I, 102	I, 131	I, 165	I, [illegible]
I, 103	I, 132		

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
II, 18	II, 2	III, 14	II, [illegible]
26	15	28	7
27	16	37	18
35	25	39	[illegible]
38	26	44	35
45	[illegible]	[illegible]	36
50		48	38
52	36	51	[illegible]
54	37	[illegible]	43
74	51	[illegible]	[illegible]
[illegible]	52	67	47
cf. [illegible]	cf. 56	[illegible]	50
87	[illegible]	[illegible]	52
[illegible]	[illegible]	[illegible]	53
93	73	75	54
[illegible]	[illegible]	76	55
[illegible]	[illegible]	79	[illegible]
[illegible]	[illegible]	83	[illegible]
III, 6	III, 11	84	[illegible]
[illegible]	[illegible]	85	[illegible]
7	[illegible]	86	[illegible]
14	[illegible]	87	[illegible]
15	[illegible]	89	[illegible]
~~28~~	IV	90	[illegible]
~~24~~	~~23~~	91	[illegible]
18	21	93	[illegible]
23	22	IV, 2	IV, [illegible]

[illegible]

[illegible] (I, 7) [illegible] (II, 6) [illegible] (IV, 9) [illegible] (II, 4) [illegible] IV, 1 [illegible] IV e) [illegible] (I, 6) [illegible] (II, 4) [illegible] I, 4) [illegible] (II, 1) [illegible] (I, 5) [illegible] * [illegible] Rahmen [illegible] (II, 2) [illegible] (II, 1) [illegible] (III, 8) [illegible]

23 [illegible] (III) [illegible] (II)).

Weggelassen hat [illegible] I, 2 [illegible] 3a [illegible] 3b [illegible] 7 [illegible] 13 [illegible] 14 [illegible] 16 [illegible] II 2 [illegible] II, 1 [illegible] II, 8 [illegible] IV, 1 [illegible] also zusammen 11 [illegible]: I, 2. 3a. 3b. 4. 13. 14. 16. – II, 2. – III, [illegible] II. 1.

[illegible]

[illegible]

[illegible] 31 *) [illegible] 1–4, [illegible] –21, 23–25 [illegible]

[illegible] x) [illegible] also 32

[illegible] –16.

[illegible] –16

[illegible], 65–56, 80, + dann [illegible]

[illegible] 72. [illegible] 1– [illegible], 11–34,

~~[illegible] III [illegible]~~

~~[illegible] II [illegible]~~

34 [illegible], 35–46, 48–66, [illegible], 67–86, 88, [illegible]

93–121, 122–172 *) [illegible]

in [illegible]

1. I.

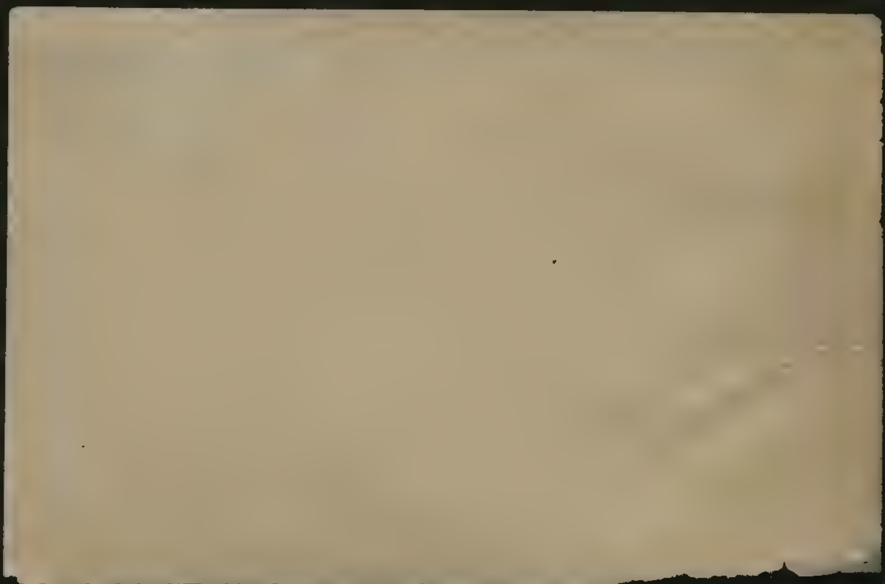

.. 21 = Bb. I, 151 Ut. —
= I, 154 118
= II, 11 —

—

I, 174
I, 177
I, 181
I, 182

—

I, 194 —

— —

I, 197
I, 204
I, 205
I, 208
I, 209
I, 211

II, 1 II, 1
II, 3
II, 13
II, 18 — —
II, 19

II, 20
II, 26
II, 30
II, 35
II, 37
II, 41
II, 42
II, 43
II, 49
II, 50
II, 54
II, 58
II, 62
II, 66
II, 67
II, 69
II, 71
II, 72
II, 75
II, 76
II, 81
II, 82
II, 88

II, 112

II,115
II,119
II,120
II,121
II,122
II,127 113
II,128 114
II,131 118
132 119
134 121
140 127
148 135
152 139
153 140
156

III,13
III,14
III,24
III,28
III,40
III,48
III,50
III,64
III,66
III,81
III,82
III,117
III,119
III,121

154
155

IV,6
IV,9
14
26
27
29
48
55
57
61

IV,62 66
IV,85
IV,100.104. 104

[illegible] cf. [illegible]

[illegible] = [illegible]

18 cf. [illegible]

I. 3 = [illegible] I, 118

22 = [illegible] II. 12

23 = II, 2[illegible]

24 = [illegible] I. [illegible]

25 = [illegible] I. [illegible]

26 = " I. 2[illegible]

27 = " II 41

Treścią pokrewne z greckiemi

Czy bajki indyjskie są greckiego pochodzenia, czy naodwrót greckie indyjskiego, to kwestja sporna. Za greckiem pochodzeniem przemawiają Weber i Benfey, przeciwnie Keller i Wagener. To pewne, że Indje miały swoje oryginalne bajki; na ich wytworzenie wpłynęła nauka o wędrówce dusz, i zwłaszcza u Buddhystów wytworzyły się już wcześnie t.zw. jātaka, opowiadania o dawnych egzystencjach Buddhy, występującego pod postacią zwierzęcia. Z drugiej strony i Grecy mieli swoje bajki (t.zw. bajki Ezopa, przechowane nam przez Babriusa), bajki zwierzęce greckie istniały już w czasie (6. wieku przed Chryst. czarka gliniana koryncka przedstawiająca bajkę o lisie i kruku), gdy o ~~stos~~ zapożyczeniu ich z Indyj mowy być nie może. (Schroeder 578 nn.)

Najobszerniejszym i najciekawszym zbiorem bajek indyjskich jest Pañcatantra, pięcioksiąg (Bühlera § 83, t.zw. [illegible]). Dzieło to przeszło bardzo ciekawe dzieje. Kiedy powstało, niewiadomo. Istniało ono już w 6. wieku po Chr., w tym bowiem czasie przełożonem zostało na język pehlewi (język persko-semicki, którym mówiono w Persji za Sassanidów 3.–6. wieku po Chr.) na rozkaz króla Khosru Anushirvan (531–579). Istniało to dzieło już znacznie dawniej, jak to później zobaczymy. Podług Benfeya najważniejszy w 2. wieku przed Chr. – Pañc., podług Benfeya

jest niezawodnie dziełem buddhystycznem, powstałem
z pism buddhystów, lubujących się w bajkach,
przypowieściach i legendach. Przeznaczenie jego
było dydaktyczne; było to prawdopodobnie „zwier-
ciadło dla książąt" (Fürstenspiegel, nîtiçâstra),
podręcznik polityczno-moralny (savoir-vivre).

Koleje Pañcatantry. Przekład pehlewi nie przechował
się, zaginął; ale zachował się przekład arabski z tego
przekładu p.t. Kalilah i Dimnah (imiona 2 szakali).
z 8. wieku (wyd. przez Silvestre de Sacy, Paryż 1816).
Z arabskiego powstało kilka przekładów: grecki
przez Symeona Setha z 11. wieku, perski z 12. wieku
(z perskiego w 15. wieku opracowanie tureckie p.t.
Anvâr-i-Suhaili), wreszcie hebrajski [prawdopodobnie] przez
Rabbi Joel'a ~~[illegible]~~ w połowie 13. wieku (przekład
ten dotąd tylko w wyjątkach znany). Z hebrajskiego
w końcu 13. wieku powstał bardzo dosłowny [niezdarny] przekł.
łaciński Jana z Kapui. Z łacińskiego przekład
niemiecki w końcu 15. wieku (już wtedy kilka
wydań, później więcej, ostatnie z r. 1860) p.t. Das
Buch der Beispiele der alten Weisen. Było jeszcze
więcej przekładów tego dzieła, jak hiszpański, z któ-
rego powstał włoski, a z tego znowu francuski
i angielski. Widzimy z tego, jak bardzo to dzieło było
w średnich już wiekach w Europie rozpowszechnione i

Prócz tego według tradycji bajki napłynęły do Europy z zachodu przez Arabów, ze wschodu przez Mongołów.

rozpowszechnionem. ~~[illegible]~~ Teodor Benfey w dziele swem „Pantschatantra" (2 tomy, Lipsk 1859) wydał nietylko przekład niem. z oryg. indyjs. sanskr., ale nadto w 1. tomie zebrał wszystko, co ~~[illegible]~~ się tylko dało, dla objaśnienia powstania Pańc., rekonstrukcji pierwotnego dzieła i ~~[illegible]~~ zawartych w niem bajek i opowieści. Nie znał wtedy Bf. przekładu <u>syryjskiego</u>, który jest bardzo ważnym i którego odszukanie późniejsze samemu Bf-owi zawdzięczamy. Przekład ~~[illegible]~~ p.t. Kalilag i Damnag wydany został w Lipsku w r. 1876 wraz z tłumaczeniem niem. Opiera się on na wymienionym już przekładzie pehlevi, ale jest ~~[illegible]~~ wcześniejszy od arabskiego. Wstęp do wydania Bi<u>ckell</u>a napisał sam Benfey.

Co do formy i treści Pańc. mamy najsamprzód główną ramę, obejmującą wszystkie 5 ksiąg. Każda z pojedynczych ksiąg ~~[illegible]~~ tworzy w sobie odrębną całość, a w nią wplecione są bajki i powieści prozą. Mnóstwo w ciągu prozy wierszów, a mianowicie sentencyj, co chwilę przerywających opowiadanie prozą.

Pańc. (pierwotnie może w języku pâli) w sanskryc. tekście przerabia się w licznych bardzo rękopisach, bardzo się między sobą różniących. 3 główne recenzje: 1. krótsza co do ~~[illegible]~~ i tekstu, tzw. <u>południowa</u>

nieznana jeszcze Benfeyowi, gdy wydawał swoe dzieło, odkryta przez Burnella w r. 1872 i wydana przez Haberlandta w r. 1884 w Sitzgsber. der phil.-hist. Classe der Wiener Akk. d. Wiss. Wydanie pełne będzie.
2. textus ornatior, recenzja rozszerzona, wydana w małej części przez Kosegartena w r. 1859.
3. recenzja pośrednia (wyd. Kosegartena z r. 1848, oraz Kielhorna i Bühlera w Bomb. Sanskr. Ser.)
Wszystkie recenzje te powstały później i pierwotny tekst jest nie znany. Najdawniejszą jest południowa, ale i ta zawiera późniejsze dodatki, choć tekst sam skrócony. Za pomocą połudn. rec., syryjskiego przekł. i dwu innych dzieł, o których zaraz wspomnę da się odtworzyć dawniejszą postać Pańc. Starałem się to uczynić w swej pracy (Lipsk 1892).

Guṇāḍhya w 1.–2. wieku po Chr. napisał dzieło p. t. Bṛhatkathā w narzeczu prakrytyckiem. Jest to kolosalna kompilacja obejmująca 100.000 granthów czyli wierszów o 32 zgłoskach. Dzieło to zaginęło, ale zachowały się dwa przekłady sanskr. skrócone. Oba przekłady z 11. wieku: Somadevy Kathāsaritsāgara i Kshemendry Bṛhatkathāmañjarī. odkr. Burnell 1871. Z pewnością obaj znali dzieło Guṇāḍhyi, stąd możemy porównywując je oba tłumaczenia odtworzyć zawarte w niem Pańc. tekstem, jakim był w 1.–2. wieku po Chr. za pomocą syryjskiego przekładu i południowej recenzji. Te 4 opracowania w głównych zarysach zgodne z sobą.

Pokazuje się, że już w tym czasie Pańc. składało się z 5 ksiąg. ~~Tytuł z pewnością wówczas był ten sam co dziś.~~ Of. opierał się na przekładach arabskim ~~etc.~~, ~~ale to~~ zawierających więcej niż 5 ksiąg i więcej niż treść tych 5 ksiąg, przypuszczali więc że pierwotny dzieło obejmowało ksiąg 12, z których później dopiero wytworzył się pięcioksiąg. Ale te wszystkie przekłady opierały się na innym jakiemś dziele sanskryckiem, ~~ale~~ do którego wcielono nasze Pañcatantra. Być może, że tłumacz, autor zaginionego przekładu pehlevi, sam kompilował z kilku dzieł sanskryckich, albo że miał przed sobą gotową kompilacyę w 12 księgach. Tytuł za czasów Gunâḍhyi był niezawodnie Pańc., bo tylko 5 ksiąg u Kshemendry i Somadevy, nie zaś nitiçâstra lub podobnie, jak chce Benfey. — Kilka ~~słów~~ o mojem dziełku. Bajka o mleczarce i ~~garnku z mlekiem~~, o czapli starej. Przekł. trzeciego Lipsk 1874.

2 Pańc. powstała Hitopadeśa (pożyteczna nauka). Autorem jest Nârâyaṇa. Czerpał on niezawodnie z południowej recenzyi, jak to kiedyś można wykazać. Kiedy powstała Hit.? Przed r. 1373 (data najdawniejszego rękopisu) i po Pańc., a może i po r. 800. Nâr. przerobił Pańc. 4 księgi w innym porządku. I = 2 Pańc., II = 1 Pańc., III i IV = 3 Pańc. Dużo zmian redakcyjnych, dodatków.

jakiem było drugie dzieło, z którego czerpał Nār.? Czy także zbiór bajek? Zapomniane Bajki Hit., których nie ma w Pañc., wypłynęłyby pewnie też z bajek Pañc. Peterson przypuszcza, że tem drugiem dziełem było Kāmandakīya-nītisāra (zbiór sentencyj). Wydania:*

A. W. v. Schlegel i Lassen, Bonn 1829 i 1831. 2 cz. Tekst Schlegla, komentarz Lassena.

Peterson Bombay 1887 z obszernym wstępem z objaśnieniami i notami krytycznemi.

~~Pañc~~). Max Müller London 1865 (2 zeszyty)

Prócz tego inne wydania indyjskie Bombay 1872. Calcutta 1880. Bombay 1893.

Przekłady: Maxa Müllera Lipsk 1844. Ludwig Fritze Lipsk 1888. Schönberg Wien 1884.

Franc. przekł. Lancereau Paryż 1855.

* pomijam najdawniejsze z lat 1804 (Carey) i 1810 (Hamilton).

Pañcatantra, zbiór bajek w 5 ks. Wyd. Kosegartena (Bonn 1848), Kielhorna i Bühlera (Bombay, kilka wydań od 1868). Przekł. tekstu Koseg. Benfey: Pantschatantra 2 tomy Lipsk 1859. W 1. tomie rozprawa o źródłach i o kolejach dzieła, w 2. t. przekład. Przekład Fritzego Lipsk 1884 podług tekstu Kielhorna i Bühlera. Pañc. istniało w 6. wieku po Chr. (tłum. na) język persko-semicki pehlevi na rozkaz króla perskiego Khosru Anushirvan 531–579 z dyn. Sasanidów). Ten przekł. zaginął, ale przechowało się nam tłumaczenie arabskie z 8. w. p.t. Kalilah i Dimnah i syryjskie Kalilag i Damnag z 6. wieku (wyd. Bickell Lipsk 1876). Pierwotne dzieło obejmowało nie 12, lecz 5 ksiąg. Istniało już w 1. lub 2. w. po Chr. (Brihatkatha). Źródła – pisma buddystów lubiących bajki, przypowieści i legendy. Pañc. – dzieło dydaktyczne, podręcznik polityczno-moralny (nītiçāstra), zwierciadło dla książąt (Fürstenspiegel). Proza – sentencje moralne wierszem. Vishnuçarman jakoby ułożył to dzieło. Każda księga ma główną ramę i wplecione w nią mniejsze bajki i powiastki.

~~Mahāsthi~~ Bhāgīratha szakal (Bühler I, 10).

caṇḍarava: caṇḍa gwałtowny, rava krzyk. – sârameya pies (saramâ suka bogów). – daṁshṭrâ ząb, kieł. – rañjaka farbiarz. – rasa płyn. – tad antaram (n. sposobność, okazja). âsâdya (Caus. znaleźć, osiągnąć) = korzystając ze sposobności. – kânana n. las. – pra-sthâ Â. wyruszyć. – grâha pochwycenie. – markaṭa małpa. – nîca proste, niskie. – madyapa pijak. – nîlî roślina indygo, z niej farba. – hara Śiva. – gala m. szyja, gardło. – garala n. trucizna. – tamâla m. mimoza o czarnych kwiatach. – apûrva niebywały. – prakṛiti f. pozostałe. – vyâkula zmieszany (straszny głos). – samantât adv. na wsze strony. – prabhâ blask.

harasya gale garalasya iva tamâlasya samâ prabhâ yasya tam.

ceshṭita (ceshṭ 1 Â.) sposób bycia, zachowanie się. – paurusha siła, męstwo, moc. – parâkrama męstwo, siła. – viśvaset zam. viśvasyât. Niezwykła forma. – tras 1. 4 + sam bać się, być nastraszonym. – â-kṛi Caus. przywołać. – śvâpada dzikie zwierzę. – kakudruma (kakud f. garb u wołu indyjskiego + druma m. drzewo?). – abhidhâ imię. – pâ (pâl 10) ochraniać, bronić. – purahsara idący na przedzie, na czele. – pari-vṛi otoczyć. – padavî urząd. – amâtya minister. – śayyâ° szambelanja, – adhikâra urząd. – tâmbûla orzech arekowy, betel. – pratîhâratvam urząd odźwiernego. – jâtya w tej samej klasie urodzony.

ālāpa m. rozmowa. – mātra n. miara; – ° tylko. – ardhacandra półksiężyc; – ni dā schwycić za kark. – vṛit zachowywać się. – dharma obowiązek. – śabdāy ct. den wyć. – vṛinda stado, mnóstwo. – Kalākala hałas, wrzask. – ~~ava~~ nayana n. oko. – mithaḥ nawzajem jeden do drugiego. – vadh zam. han (nie używa się w zwykłej klasie). – anucita sthāne = asthāyām (Skt.). – vañc caus. vañcita oszukany.

Râmâyaṇa II, 63. 64.

MBh. należy do klasy itihâsa-purâṇa (legendy i podania), natomiast Râm. do klasy Kâvya (poemat napisany stosownie do wymogów sztuki), gdyż napisana jest z planem jednolitym przez jednego poetę. Autorem MBh. jest jakoby Vyâsa (autor fikcyjny) ~~[illegible]~~, Râmâyaṇy autorstwo przypisuje się Vâlmîki. Râm. bezwątpienia późniejsza od MBh. Czas powstania M.Bh. nie da się oznaczyć; treść sięga ~~[illegible]~~ 10 wieków przed Chr. (walka ludów Kuru i Pañcâla), a autor mógł według Schrödera 7.–4. wieku przed Chr.

Treścią Râmâyaṇy są przygody Râmy. W ~~państwie~~ Krainie ludu Kośala na północ od Gangesu w mieście Ayodhyâ (Oude) panował Daśaratha. Jego 3 żony: Kauśalyâ (matka Râmy), Kaikeyî (matka Bharaty); Sumitrâ (matka Lakshmany). Gdy Râma podrósł, Daśaratha ogłasza ~~go~~ zamiarem oznajmienia, że go mianuje swym współregentem, i następcą (yuvarâja). Kaikeyî podmówiona przez sługę obiecanego okazania króla,

— jej syna Bharatę mianował regentem, a Râmę na 14 lat wysłał na wygnanie. Kaik. powołuje się przy tem na daną obietnicę Daśarathy, że spełni dwie jej prośby. Król w rozpaczy, opiera się, wreszcie musi ulec związany przysięgą. Râma poddaje się woli ojca i idzie z żoną Sîtą na wygnanie. Daś. tymczasem nieutulony w żalu za Râmą umiera. Bharata następcą, ale nie chce objąć tronu, idzie szukać Râmy, a ten chce ślub wiernie wypełnić i oddaje bratu swe złotem naszywane trzewiki na znak, że mu swe prawa odstępuje. Trzewiki te kładzie na tronie, nad niemi parasol, sam sprawuje rządy ~~jak~~ w zastępstwie. — Râma tymczasem walczy z olbrzymami w lesie Daṇḍaka. ~~Jeden~~ Król olbrzymów, Râvaṇa mści się (złota gazela, porwanie Sîty). Râma z pomocą małp książąt Hanuman i Sugrîva (most na Ceylon – [illegible] – zbudowany przez małpy) zabija Râvaṇę, odzyskuje Sîtę, wraca do ojczyzny, gdzie rządzi wraz z bratem Bharatą.

Kauśalyâ pociesza Daśarathę; Król uspokojony usypia,

Tanjore 11th Sept. 97.

„No remuneration is needed in connection with the 3 copies of the Panchatantra sent for your friend the Doctor. I did not pay for them to my friends. Only I had to write to them for the books. Once with the intention of bringing out a critical addition [!] of this Panchatantra myself, I procured for my own use more than half a dozen copies of manuscripts. When my use was over, they were all returned. Now I did not find much difficulty in getting back some of the very same manuscripts from their owners. The third manuscript also may be sent to your friend to Europe".

Tanjore 24th March 98.

„The owners of the Panchatantram manuscripts do not require any price. They are my friends and do not require the manuscripts to be returned."

T. S. Kuppuswami Sastri, 3rd Assistant, Training School, Tanjore.

(An Dr. E. Hultzsch, Ootacamund)

Johann Pa. 13 Kan. Pa. 1 Pet. —

Pa. 12 [illegible] —

21 [illegible] —

22 Kan. II, 22 Pet. 17

32 II, 17 —

31 I, 23 22

36 I, 17 — Pet. 25. —

[illegible] Canalyse = XXXIX

Pet. I, 2 = I, 1 Kan. III, 1 Pet. I, 1

I, 14 = [illegible] I, 12 [illegible] —

I, 17 = 13 " —

I, 20 = 19 " 22

I, 22 = 12 [illegible] 24

31 K. I, 11 —

34 III, 35 26

35 I, 10 28

— 37 [illegible] [illegible] —

Pet. I, 39 = 41 I, 30 —

I, 45 = I, 42 [illegible] I, 31 [illegible] III, 13

I, 50 = 27 K. II, 18 I, 37

I, 51 = 32 K. II, 19 38 [illegible]

I, 52 = 33 K. II, 21 39

I, 63 = 37 K. II, 12 45 [illegible] II, 104

I, 65 = I, 12 [illegible] 49 [illegible]

I, 71 = [illegible] —

I, 73 = 78 — [illegible]

I, 77 = 90 —

I, 82 = 75 —

I, 88 = 90 K. [illegible] 65

I, 89 = [illegible] —

Cracovie, le 10 octobre 1894.

Rue Basztowa, 26.

Monseigneur,

En réponse à votre circulaire du 20 août je m'empresse de répondre

I, 67. II, 103
68
131
132
75
77
78
47
~~68~~ 86
88
90
—
—
—
93
94
95
97
98
101
110
115

suhṛidayam iti J. P. II, 15
ishṭo vâ bahusuhṛido° J. P. II, 16
avyavasthitacittasya II, 22
kupito 'pi guṇâyaiva II, 23
suhṛid ripur vâ II, 24
sopakâraḥ suhṛic II, 25
âjîvitântâḥ II, 29
gatir mandâ svaro II, 37
saṃmiyarâgasâraṃgam II, 51
kṛito 'sya buddhaḥ II, 52
râjñopavâhyo II, 53
kiṃ nâmnaḍhanalâbhena II, 54
cakravat parivartante II, 61
anyâ tu pâtratâṃ neyaḥ II, 62
taṃ alasaṃ daivaparaṃ II, 65
utsâhaśaktir api II, 67
nâtyuccaśikharo II, 68
na kaścic chatavarshena II, 72
na dânatulyo vidhir II, 73.
vidhihâritapauruṣopapattau II, 75
vanâni vâtâḥ II, 77
antaḥsukhyagarbhâd II, 79
bhaj... II, ...

suptani vahnau śirah Krishnâ CXXIV.
avidagdhasya bhaktasya CXXVI
~~bhimatti samyak CXXXI~~
buddhir yâ satvarahitâ CXXXII
dvipâśi vishasimhâgni CXXXIII
~~âkarnyah śobhate râjâ CXXXIV~~
~~śâthyena mitram~~ CXXXV
~~lâvanyajalânta~~ CXXXVII
dvijihvam udvegakaram CXXXIX
~~nâ çâh pi... avisrambham CXLI~~

⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — ⏑ — ⏑
— — | ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑
⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — ⏑ — ⏑ — —
⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑

— — — ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — ⏑ — ⏑ — —
— — — ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — ⏑ — — —
— — — ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑
— — — ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑

Südl. Recension des Dubois. Ich glaube,
dass unser t. P. die Abkürzung einer
umfangreicheren südl. Recension ist.
Im Prolog sind z. B. bei Dubois die
Namen der Prinzen erwähnt, im t. P.
fehlen dieselben. A. M. Haberlandt,
VBf. I, 29 (Vishnu. Erzähler bei Dubois
u. Hit. diese Form aber (so auch Berl.
Handschrift unserer t. Recl. Welcher Art
ist die Abkürzung? Hertel